

**EKONOMI
HÖGSKOLAN**
Lunds universitet

Nationalekonomiska Institutionen
Magisteruppsats, VT 2006

Vinst eller icke?

– En studie om incitamentens tillämpning på icke-
vinstdrivande friskolor i Sverige.

Författare: Jeanette Liljenberg
Handledare: Professor Fredrik Andersson

Abstract

Sedan friskolornas start har skolmarknaden utvecklats och numera existerar det ett flertal variationer av organisationsformer samt driftsformer på den Svenska marknaden. Teorin redogör för ett antal styrande incitament som är av betydelse för icke-vinstdrivande skolors existens, vilka främst har observeras i skolor utanför Sverige. Baserat på olikheter mellan länder såsom Sverige och USA aktualiseras frågan om incitamenten kan appliceras på den svenska friskolemarknaden. En kvalitativ studie har genomförts med två friskolor i Stockholmsområdet där jag har sökt svar på uppsatsens centrala fråga; om incitamenten bakom icke- vinstdrivande skolor i teorin stämmer överens med realiteten? Resultatet antyder att skillnaden mellan vinstdrivande och icke-vinstdrivande friskolor ej är av den karaktären som teorin påvisar. Anledningen kan tydas i skillnaden mellan länder såsom striktare regelsystem och statliga interventioner.

Nyckelord: Icke-vinstdrivande skolor, friskolor, ekonomiska incitament, skolreform.

Förord

Jag vill rikta mitt stora tack till de personer som har hjälpt mig att färdigställa min uppsats. I första hand vill tacka de personer på Täby Enskilda- samt Sollentuna fria gymnasium som jag har intervjuat för min uppsats och som givit mig deras tid. Personer på Skolverket samt på Sollentuna- och Täby kommun som har hjälpt mig med svar på mina frågor. Jag vill även tacka min handledare Fredrik Andersson för hans råd och engagemang.

Helsingborg 1 juni 2006

Jeanette

Innehållsförteckning

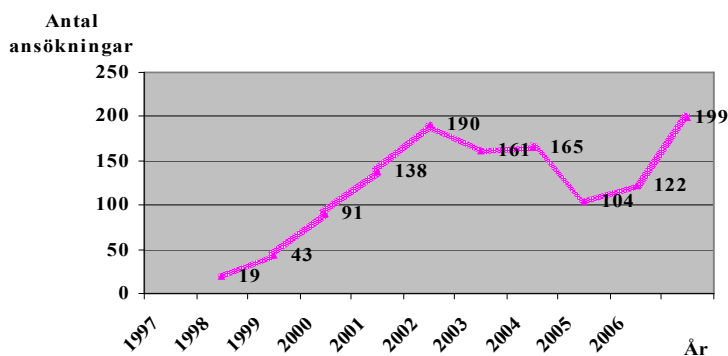
1	Introduktion	5
1.1	Metod och Avgränsning	8
1.2	Disposition	9
2	Bakgrund	10
2.1	Privatiseringen av den svenska skolan	10
2.2	Friskolans historia i Sverige	11
3	Drivkrafter	12
3.1	Samexistens av vinstdrivande och icke-vinstdrivande skolor	12
3.2	Skolans mål	13
3.3	Kvalitet	15
3.3.1	Kvalitet som konkurrensmedel	15
3.3.2	Effekter av kvalitet	16
3.3.3	Kvalitetsredovisning	16
3.4	Information	18
3.5	Berörda parter	19
3.5.1	Anställda	19
3.5.2	Föräldrar & Elever	21
3.6	Skattelättnader och donationer	22
4	Två friskolegymnasier	23
5	Resultat	24
5.1	Resultat del I	24
5.1.1	Val av skola	24
5.1.2	Konkurrens mellan friskolor	25
5.1.3	Kvalitetens betydelse för vinstdrivande samt icke-vinstdrivande friskolor	26
5.1.4	Anställdas plats i friskolorna	27
5.2	Resultat del II	27
5.2.1	Anställdas val av skola	27
5.2.2	Kvalitet för anställda	28
5.3	Nyckeltal	31
6	Analys	33
6.2	Anställdas betydelse för skolorna	35
6.3	Kvalitetens betydelse, reellt och teoretiskt	37
6.4	Påverkan på tillväxt	40
6.5	Konkurrensens verklighet	42
7	Slutsatser	44
8	Referenser	46
8.1	Publicerade källor	46
8.2	Elektroniska källor	47
8.3	Övriga källor	48
9	Bilagor	49
9.1	Intervjuer del I	49
9.2	Intervju del II	54
9.3	Riksprislistan för 2005, Skolpeng	58

1 Introduktion

I det inledande avsnittet avser jag att ge en kort introduktion till uppsatsens problemställning. En inblick i dagens svenska friskolor följs av en redogörelse för de teoretiskt påstådda fördelar respektive nackdelar som icke-vinstdrivande skolor innehar. Vidare kommer jag att presentera uppsatsen syfte och frågeställning, varav uppsatsens metod och avgränsning samt disposition därefter följer.

Det svenska skolsystemet har utvecklats i betydande utsträckning sedan friskolornas början på 1990-talet vilket har fört fram varierande ägande- och organisationsstrukturer på marknaden. Jämte det står föräldrar och elever inför en större variation av skolor och utbildningar att välja emellan.

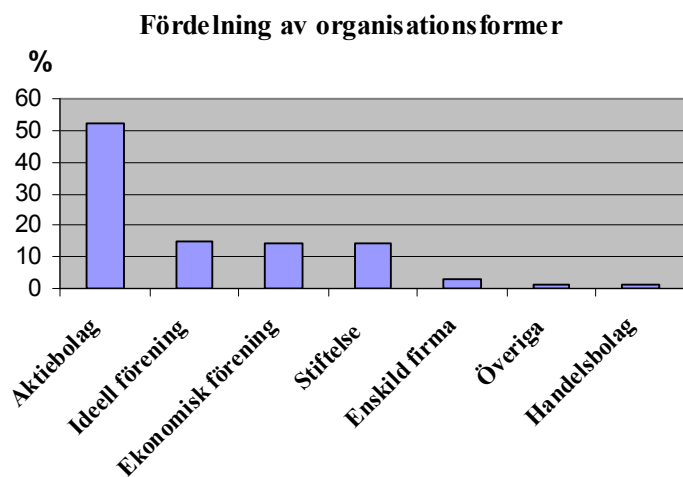
Det svenska skolsystemet är unikt på grund av att kommunerna finansierar utbildningar även om studierna bedrivs utanför den enskilda kommunen. Det faktum att friskolorna har rätt till statliga bidrag i likhet med den kommunala skolan har framkallat en reformerande utveckling inom den svenska skolverksamheten, där det idag existerar flertalet privata aktörer som konkurrerar med den kommunala skolverksamheten. I år har Skolverket fått in 366 ansökningar om att starta fristående skola, varav 199 är gymnasium (Skolverket, 2006a). Figuren nedan visar friskolornas tillväxt från deras start. Idag (skolåret 2004-2005) går cirka 11.9 % av landets gymnasieelever på fristående gymnasium (Fri, 2006).

Figur1. Visar antal ansökningar till fristående gymnasieskolor som Skolverket mottagit 2006. 199 gymnasieskolor är den högsta siffran noterad sedan friskolereformen infördes. (Skolverket, 2006a).

Ett av motiven till privatiseringen var att erbjuda föräldrar och elever större valmöjlighet av utbildningar. Friskolornas framfart bidrar till att större vikt läggs på de här nya företagsledare och deras anställda (Hellman, 2005). Den ökade konkurrensen kan vara en bidragande faktor till att ett nytt område inom den svenska privata tjänsteproduktionen har uppkommit, där skolans verksamhet kan identifieras med vilket företag som helst.

Skillnaden mellan en kommunal skola och en friskola är att den sistnämnda har en annan ägare eller huvudman än det kommunala. Nya traditioner och trender utvecklas på skolmarknaden jämte den traditionellt kommunala vilket kan ha varit bidragande till att andelen skolbolag och öppnandet av skolor i aktiebolagsform har ökat (Fri, 2006). Andra vanliga driftsformer är stiftelser och föreningar vilket kan ses i diagrammet nedan (Hellman, 2005). Stiftelser drivs utan vinstintresse och som driftsform är den mer begränsad än ett aktiebolag och erbjuder ej samma insyn som ett aktiebolag (Hellman, 2005). Däremot kan aktiebolag med relativt enkla medel införskaffa pengar till det startkapital som krävs genom att erbjuda sina investerare avkastning på vinsten. Enligt Friskolornas riksförbund ökar andelen aktiebolag inom de fristående gymnasieskolorna i Sverige (Fri, 2006).

Figur 2. Visar fördelningen av huvudmannskapet i Sveriges fristående skolor under läsåret 2004-2005 (Fri, 2006).

Regeringen beslutade i februari 2006 om att utreda ifall offentliga bidrag till fristående skolor (Regeringskansliet, 2006). I samband med det gjorde landets skolminister Ibrahim Baylan följande uttalande:

” Det kan vara rimligt att få en viss avkastning på sitt kapital, men möjligheten att kunna plocka pengar ur skolan hur som helst ska begränsas. Gör man vinster ska de återinvesteras i skolan.” (Regeringskansliet, 2006)

Uttalandet har följts av en debatt om friskolornas framtid, där det framgår att både de kommunala och de privata skolorna känner sig motarbetade och orättfärdigt behandlade. Denna uppsats ämnar inte resonera kring huruvida icke-vinstdrivande skolor är att föredra eller vidare ge utrymme för denna debatt, men debatten har bidragit till att icke-vinstdrivande skolors existens förts fram i dagern.

En del ekonomer menar att icke-vinstdrivande verksamheter är ineffektiva och att skolor utan vinstintresse leder till slöseri med resurser och att de därmed inte fyller någon eftertraktad funktion i samhället (Weisbrod, 1997). Det här grundas på att de är i åtnjutande av subventioner och skattelättnader i länder såsom till exempel i USA. Andra är av åsikten att icke-vinstdrivande verksamheter fyller en viss funktion på grund av existerande marknadsmisslyckanden från både offentlig samt privat marknad (Weisbrod, 1997). I likhet med offentlig sektor kan icke-vinstdrivande verksamheter förse offentliga varor¹ såsom utbildning och samtidigt ta hänsyn till externaliteter. En icke-vinstdrivande skola behöver ej ta hänsyn till besparingar och kan genom det här tillgodose ett behov som den privata marknaden inte gör. Det kan anges vara en av orsakerna till deras existens (Weisbrod, 1997). I Sverige riktas inga specifika subventioner eller skattelättnader mot icke-vinstdrivande verksamheter vilket medför att fristående skolor har helt andra förutsättningar på marknaden i jämförelse med den amerikanska marknaden (Skatteverket, 2006).

---

¹ En offentlig vara karaktäriseras av att den medför svårigheter att utsluta någons konsumtion av denna vara. Det vill säga att om jag drar fördelar att gå i skolan och därmed min utbildning hindrar det inte någon annan från att göra det samtidigt (Rosen, 2005).

Litteraturen² pekar på ett antal ekonomiska incitament som påverkar icke-vinstdrivande verksamheters existens. I Sverige finner man ytterst begränsat material skrivit i ämnet, i motsats till vad som publicerats av utländska författare. Till exempel har Burton, A Weisbrod introducerat "teorin om offentliga varor" vilken i de här sammanhang ofta refereras till (Marwell & McInerney, 2005). Då tillväxten av de svenska friskolorna har bidragit till att det existerar både vinstdrivande samt icke-vinstdrivande skolor på marknaden ämnar denna uppsats att utforska huruvida de teoretiska drivkrafterna även gäller för lika skolor i Sverige. Det här syftet vill med stöd av de existerande teorierna utreda om de även överensstämmer med de studerade svenska exemplen. Då den Svenska offentliga sektorns utformning och storlek skiljer sig till exempel från den amerikanska ställer jag i denna uppsats frågan om det finns andra orsaker som påverkar deras existens här.

1.1 Metod och Avgränsning

Möjligheten till att identifiera drivkrafterna verkande bakom icke-vinstdrivande skolan kräver att faktorerna bakom en vinstdrivande skola kan urskiljas. Därför ämnar uppsatsens studie att göra jämförelser mellan vinstdrivande och icke-vinstdrivande skolor. Uppsatsens har en kvalitativ karaktär där materialet har grundats på intervjuer, därtill utgör insamlat material från skolorna såsom informationsblad och årsredovisningar ytterligare källor. Kontakt med Täby och Sollentuna kommun samt Skolverket har upprättats för att ge en ökad förståelse för friskolornas regler och utveckling. Friskolornas riksförbund har även bidragit med att lämpligt material.

De representerade skolorna är två gymnasieskolor i Stockholmsområdet varav ett är ett vinstdrivande gymnasium och det andra icke-vinstdrivande. Intervjuerna är genomförda med representanter för ledningen samt anställda på Sollentuna fria gymnasium i Sollentunas samt på Täby enskilda gymnasium i Täby. Intervjuerna är genomförda i Maj 2006. Eftersom de kommunala gymnasierna har andra förutsättningar än de privata har valet gjorts att inte göra någon jämförelse med dem.

---

² Många artiklar analyserar den amerikanska marknaden där icke-vinstdrivande skolor är ett vanligare fenomen. Faktum är att icke-vinstdrivande verksamheter finns i sådan omfattning att det kallas den tredje sektorn (Goodin, 2003)

Anledningen till att jag i den här uppsatsen har valt att se närmare på gymnasieskolor grundar sig på ett personligt antagande att ju högre upp i studierna en elev kommer desto mer selektiv blir både eleven och föräldrarna i valet av skola. Gymnasiet är vanligtvis det första steget mot en karriärinriktning (det kan även ske tidigare med till exempel musikskolor) vilket kan medföra att valet fordrar mer medvetenhet och görs med större försiktighet än valet av grundskola. För att minska ytterligare påverkande faktorer har valet av gymnasier som ska studeras närmre gjorts i kommuner med samma politiska styre och med liknande förutsättningar.

1.2 Disposition

Jag ämnar att i varje inledande kapitel ge en kort överblick över kapitlets uppdelning samt att i passande delar göra korta sammanfattningar för att belysa de olika delarnas huvudsakliga poänger. Efter introduktionen följer kapitel två som avser att ge en kort överblick samt förståelse för friskolornas uppbyggnad, och vilka anledningarna var till att det här uppstod. Uppsatsens teoretiska del presenteras i kapitel tre, där jag redogör för de teoretiska drivkrafter som verkar bakom vinstdrivande samt icke-vinstdrivande skolor. Fokusering har gjorts på de incitamenten som kan knytas till skolor. I de två följande kapitlen kommer jag att beskriva för den empiri som insamlats genom intervjuer med nyckelpersoner på de två representerade skolorna. I kapitel fyra omtalar jag de intervjuer som genomförts, av det redovisas resultatet i följande kapitel, här kommer en jämförelse mellan de olika skolornas svar göras. Analysen kommer vidare att göra jämförelser mellan det teoretiska samt det insamlade empiriska materialet. Uppsatsen avslutas med en slutsats som innehåller en personlig reflektion. Därefter följer en källförteckning, som redovisar för de olika källor som legat till grund för denna uppsats. Slutligen följer tre bilagor, där bilaga 9.1 och 9.2 redovisar för de frågor samt svar som den kvalitativa studien behandlat, sista bilagan redovisar över riksprislista för ersättningar som skolorna erhåller för inskrivna elever.

2 Bakgrund

I introduktionen har jag beskrivit för hur friskolornas snabba utveckling har bidragit till ökad konkurrens samt att varierande organisationsformer har uppstått på marknaden. I år har icke-vinstdrivande skolor uppmärksammats, vars status både har kritiserats och hyllats av ekonomer. I följande kapitel avser jag att ge en bakgrund till privatiseringen av skolan och redogöra för friskolornas korta historia. Jag vill med denna del ge en kort presentation av de fördelar respektive nackdelar som utkontraktering kan medföra.

2.1 Privatiseringen av den svenska skolan

Privatisering av den offentliga sektorn sker oftast där sektorn har stora ansvarsområden såsom utbildning. Syftet med privatiseringen av skolan i Sverige var att med stöd av ökad konkurrens frambringe kostnadsbesparingar, men även att ge ökad valmöjlighet till föräldrar och elever vid val av skola (Skolverket, 2006c). Det äldre systemet byggde på både offentlig konsumtion och produktion medan det nya ger elever och föräldrar val av både offentlig och privat produktion men bygger på privat konsumtion (Andersson, 2002). Den största förändringen som skett sedan privatiseringen i skolorna är ägandeformen (Skolverket, 2006c).

Skolan finansieras kollektivt genom skatter och beloppet distribueras ut genom så kallad skolpeng³. En fara med privatisering kan vara att kvaliteten kan försämrans, det gäller främst då asymmetrisk information finns och då säljaren har möjlighet att undvika upptäckt (Domberger & Jensen 1997). Bakomliggande orsaker till en sådan försämring är kostnadsbesparingar. Att utkontraktering av offentliga verksamheter på sikt leder till försämrad kvalitet finns både stöd och motbevis på i teoretiska sammanhang (Andersson, 2002). En möjlig lösning på problemet kan vara att kontraktera angiven kvalitets kriterier, vilket ämnar medföra att god kvalitet upprätthålles. Denna lösning innebär svårigheter att

---

³ Skolpeng; den summa som varje kommun satsar på varje elev i skolutbildning

genomföra av två anledningar. Kvalitet är ett svår definerat begrepp som är värderas olika beroende persons preferenser. Andra anledningen grundas på kontrakts ofullständighet, det vill säga ingen vet vad som händer i framtiden och därmed kan oförutsägbara händelser ej kontrakteras (Domberger & Jensen, 1997). Annan lösning är att införa mjuka incitament, där man minskar besparings incitament genom att förändra distributionen av vinsten (Andersson, 2002).

2.2 Friskolans historia i Sverige

Friskolornas utveckling började redan på 1980-talet men det var först på 90-talet som klimatet för friskolorna mjuknade. Vid regeringsskiftet 1991 lättades reglerna för friskolor och rätten till skolpeng infördes (Hellman, 2005). Förordningen om friskolor som antogs 1996 beviljade friskolorna samma rätt som de kommunala till kommunala bidrag (Sveriges riksdag, 2006). Systemet möjliggör det för elever att bära med sig berättigad skolpeng till den skola de väljer att studera på, det här möjliggör för elever att studera i annan kommun (Hellman, 2005). Skolpengens summa kan variera något från kommun till kommun samt beroende på om det finns avtal mellan kommunerna. Den ökade valfriheten har bidragit till utveckling av de privata skolorna vilket gynnat deras tillväxt. Idag finns det 240 fristående gymnasieskolor i 80 kommuner i Sverige (Hellman, 2005, Skolverket, 2005). De flesta av de här skolorna är lokaliserade inom storstadsområdena såsom Stockholm och Göteborg (Fri, 2006)

3 Drivkrafter

I den här delen redogör jag för de befintliga teorier som förklarar de ekonomiska incitamenten bakom vinstdrivande och icke-vinstdrivande skolor. Jag avser att ge en insikt i vad som möjliggör att både icke-vinstdrivande och vinstdrivande skolor kan samexistera på samma marknad. I bakgrunden framgår att det största hotet mot privatisering av offentliga ansvarsområden är risken för försämrade kvalitet vilket i sin tur är en direkt effekt av kostnadsbesparingar. Problemet kommer vidare att diskuteras i det här kapitlet som fokuserar på de centrala incitamenten; Skolans mål, Kvalitet, Information, Berörda parter samt Skattelättnader och donationer.

3.1 Samexistens av vinstdrivande och icke-vinstdrivande skolor

Den avgörande skillnaden mellan vinstdrivande och icke-vinstdrivande skolor är att den senare inte får distribuera ut vinst eller eventuella överskott till sina ägare eller till någon med liknande status. Till följd därav bär de ansvar för olika områden, en icke-vinstdrivande skola ansvarar för sina avsikter, medan en vinstdrivande ansvarar för sitt handlande och resultat (Goodin, 2003). Däremot besitter skolor, oberoende inriktning, ett offentligt ansvar.

Sverige har en stor offentlig sektor vilken kan mätta efterfrågan på offentliga varor då befolkningen är homogen (Weisbrod, 1997). I det fallet är ickevinstdrivande verksamheter inte önskade eftersom befolkningen inte eftertraktar andra alternativ utan är tillfreds med en enhetlig utbildning. Förändringen av skolreformen samt efterfrågan av varierande driftsformer inom svenska skolväsendet kan delvis förklaras med att befolkningens preferenser övergått till att vara mer heterogena (Weisbrod, 1997). Idag har vi mer tillgång till information än tidigare, datorer, tv samt migration har påverkat mångfalden i landet och därmed variationen av preferenser (Weisbrod, 1997). Att ickevinstdrivande skolor kan förse samhället med offentliga varor såsom utbildning möjliggörs då konsumenters efterfråga är heterogena (Weisbrod, 1988).

3.2 Skolans mål

Svenska skolmarknaden har reglerade priser där ”topping-up” inte är möjligt, vilket betyder att ingen kan betala ytterligare för att få bättre utbildning (Andersson, 2002). Då elever antas kosta lika mycket att skrivas in i skolan, för det med sig att elever med hög fallenhet, de ”duktiga” eleverna, medför besparingar av resurser och ansträngning för skolorna (Anderberg & Andersson, 2006). Det här har till följd att konkurrensen till stor del kan grundas på de elever som har hög fallenhet för studier (Anderberg & Andersson, 2006, Weisbrod, 1988, 1997). Höga transportkostnader kan skydda skolorna mot konkurrens, ett sådant skydd leder i sin tur till att högre vinster men lägre incitament till att anstränga sig (Anderberg & Andersson, 2006). I den senare empiriska delen ska jag titta närmre på om sortering är möjlig i Sverige.

I Anderberg och Anderssons artikel (2006) utreds hur sortering påverkar prestationerna i skolor som är uppbyggda som de svenska skolorna. Det betyder där ”topping up” inte är möjligt samt att priserna är reglerade. Den här modellen tar inte hänsyn till kapacitet vilket kan påverka hur skolan agerar. Resultatet påvisar att då aktiv ”cream skimming” inte är möjligt medverkar konkurrensen om elever med hög fallenhet till att ansträngningsnivån stiger, medan en skola som använder sig av aktiv ”cream skimming” skaffar sig så höga konkurrensfördelar att deras ansträngningar förblir låga (Anderberg & Andersson, 2006).

Givet det här antaganden följer en målfunktion som antar att skolans (i) mål är vinst givet:

$$\pi_i = D_i \cdot (1 - c(\mu_i))$$

D_i är skola i 's efterfråga av antal inskrivna elever, $c(\mu_i)$ beskriver kostnaden för att förse resurser och ansträngningen (μ_i) per elev. För att möjliggöra denna funktion har två antaganden gjorts:

- Varje extra inskriven elev medför fördelar för skolan
- Efterfrågan styrs av attraktiviteten av elever med hög fallenhet.

Enligt teoretiska resonemang satsar en icke-vinstdrivande skola på att öka sina intäkter på en konkurrerande marknad medan en vinstdrivande satsar på ökad vinst (Hoxby, 2002). Det här kan medföra att den icke-vinstdrivande skolan blir allt mer kommersiell och att gränsen mellan vinstdrivande och icke-vinstdrivande verksamheter suddas ut (Hoxby, 2002).

Uttrycket icke-vinstdrivande kan i allmänhet vara missvisande då det antas att de här skolorna inte söker någon vinst, det är inte helt och hållet korrekt eftersom vinst krävs för skolans överlevnad. Skillnaden är som tidigare omtalats att vinsten omvandlas till investeringar som återgår till verksamheten samt att ingen ägare berättigas att ta ut vinst ur skolan. En vinstdrivande skola maximerar vinsten genom att påverka kostnaderna. En icke-vinstdrivande har inte det incitamentet, utan förblir konkurrenskraftiga genom att maximera sin attraktivitet givet restriktionen att kostnaderna inte överstiger intäkterna per elev dvs. skolpengen (Hoxby, 2002). Skolan ser så attraktiv som möjligt ut genom att hålla så hög kvalitet som möjligt, kvalitet är därmed en avgörande faktor som direkt påverkar intäkterna, vilket jag i nästa avsnitt kommer att titta närmre på.

Då vinsten omvandlas till andra tjänster eller varor riskeras en del av överskottet att gå förlorat i distributionskanalen (Hoxby, 2002). Det här kan medföra att distributionen av överskottet inte är lika effektivt som distributionen av rena pengar. Svårigheter med att fördela överskott till anställda i en icke-vinstdrivande skola och fördelning av vinst påverkar även incitamenten till att växa och därmed öka vinsten (Hoxby, 2002). Teorin talar om att incitamenten för att öka produktiviteten är starka hos en icke-vinstdrivande skola medan incitamenten för att utöka verksamheten är lägre (Hoxby, 2002). Det här beror på att vinsten växer med skolans storlek men även antalet anställda som överskottet delas med. De här resonemanget gäller ej för vinstdrivande skolor som endast anställer då vinsten är tillräckligt hög för att tillåta nyanställning. Här bör påpekas att då produktiviteten i en icke-vinstdrivand verksamhet mäts blir den ofta underskattad då överskottet används till att belöna sin personal samt att om skolan har en tilltagande skalavkastning skapar d incitament för skolan att växa (Hoxby, 2002).

3.3 Kvalitet

Kvalitet är ett komplext begrepp som är återkommande inom de teoretiska sammanhangen. En sammanfattande definition på vad kvalitet är innebär svårigheter eftersom definitionen är komplicerat att fastställa. Anledningen till det är att individers preferenser skiljer sig åt och därutav värderas kvalitet olika mellan människor.

Inom skolan kan flertalet faktorer verka som mått på kvalitet, till exempel hur nöjda elever och lärare är, lärares kompetens, löner och även väntelistor kan verka som mått på god kvalitet (Weisbrod, 1997). Enligt Skolverkets allmänna råd om kvalitetsredovisning från 1999 definieras kvalitet hur skolan lever upp till sina riktlinjer och bestämmelser samt vilka resurser skolan har i form av lokaler, läromedel, kompetens etc. (SKOLFS, 1999). Andra parametrar som kan verka som mått på skolans kvalitet är det sociala klimatet, om föräldrar och elever har inflytande eller om företeelser såsom mobbing, skolk, skadegörelse och hot förekommer. (SKOLFS, 1999).

3.3.1 Kvalitet som konkurrensmedel

Om två skolor ligger inom samma område så kommer den skolan som har högst kvalitet locka alla elever till sig (Hoxby, 2002). Då skolorna har lika kvalitet så gäller det för skolan att maximera sin attraktivitet med hänsyn till restriktionen att kostnaden per elev inte får överstiga intäkterna det vill säga skolpengen (Hoxby, 2002). Om de inte kan göra det går eleverna förlorade till andra skolor. På så sätt kommer endast produktiva och konkurrens-mässiga skolor finnas kvar på marknaden. Vinsten behöver vara tillräckligt hög så förväntad utdelning kan ske till skolans ägare, vilket åstadkommes genom att maximera de elever som de tjänar mest pengar på, med andra ord de högpresterande eleverna (Hoxby, 2002). De eleverna vinnas över genom att hålla så hög kvalitet som avgiften kan ge.

Icke-vinstdrivande verksamhet väljs då incitamenten för att satsa vinst på förmåner leder till ett högre pris ex ante (Glaeser & Shleifer, 2001). Mjuka incitament signalerar om högre kvalitet, eftersom konsumenter är villiga att betala ett högre pris för det är högre intäkter ett incitament för att starta en icke-vinstdrivande skola (Glaeser & Shleifer, 2001).

Eftersom Sverige har reglerad prissättning kan det här inte observeras, däremot kan frågan ställas om föräldrar och elever är villiga att betala ett högre pris gestaltat av högre transport-kostnader. Skolan kan även tjäna på att förälder och elever är misstänksamma mot andra vinstdrivande skolor eftersom vinstintresset kan leda till försämringar ex post (Glaeser & Shleifer, 2001).

3.3.2 Effekter av kvalitet

Då offentlig verksamhet privatiseras finns risken för att skolor med besparingsincitament orsakar problem såsom försämrade kvalitet (Andersson, 2002). En lösning på det kan vara att kontraktera kvalitet såsom till exempel bra mat, ventilerade salar etc. Problemet är så kallade ofullständiga kontrakt, att kvalitet inte är observerbart och har därmed begränsningar (Domberger & Jensen, 1997). Vidare krav för att kontrakt ska fungera är möjligheten att det kan observeras och övervakas av tredje part (Andersson, 2002, Domberger & Jensen, 1997). En möjlig lösning kan vara att ett kontrakt skrivs mellan skola och kommun, då kommunen är ytterst ansvarig för utbildningen i sitt område och har befogenheter samt medel till att övervaka och agera.

3.3.3 Kvalitetsredovisning

Skolor inom det offentliga skolväsendet är, inklusive friskolor som innefattas av skollagen kap 9, skyldiga att årligen göra en kvalitetsredovisning, vilket regeringen stadgade för 1999 (1997:702, SKOLFS, 1999). Skolverket är tillsynsansvarig för rapporteringen men det är kommunerna som är ytterst ansvariga. Kommunerna är även de som utformar och preciserar rapporternas innehåll och struktur utifrån Skolverkets allmänna regler (SKOLFS, 1999). Då varje kommun utformar sina egna kvalitetsrapporter kan de variera i storlek och utformning mellan kommunerna.

Syftet med redovisningen är bland annat att ge personal, föräldrar och andra intressenter en tydligare bild av skolan verksamhet, vilket i sin tur kan verka som underlag för bedömningar, diskussioner och till beslut (SKOLFS, 1999). Rapporterna hittas ofta på skolornas respektive hemsidor.

Kvalitetsredovisningarna är knutna till skolans mål- och resultatstyrning och ska redogöra för i vilken utsträckning som de nationella målen av utbildningarna har förverkligats, samt vilka åtgärder skolan tänker vidta för att förbättra dem framöver (1997:702). Skolornas redo-visning innefattar ofta beskrivningar av skolans förutsättningar såsom deras profilering, lokaler, lärare, personal och resursernas förutsättningar, som nämns ovan kan de skilja sig åt mellan kommunerna. I andra paragrafen i förordningen (1997:702), uppges att redovisningen ska främja skolans kvalitetsarbete, men vad är kvalitet?

I Skolverkets allmänna råd om kvalitetsredovisning från 1999, står det;

” Kvalitet i skolan bör först och främst ses som graden av målpuppfyllelse./.../ Hög kvalitet kan då innebära att undervisningen tydligt och medvetet bedrivs enligt strävansmålen och att elevernas resultat är goda i relation till uppnåendemålen /.../ En god värdemätare på en skolas kvalitet är också hur skolan lyckas med undervisningen för elever som är i behov av särskilt stöd. Om alla elever har fått det stöd de behöver för att utifrån sina förutsättningar nå målen, är detta en stark indikation på hög kvalitet” (SKOLFS, 1999)

Skolverket genomför ingen uppföljning av rapporteringarna utan kontrolleras de privata friskolornas rapportering endast då en inspektion utförs (Skolverket, 2006d). Skolverket har i år (februari 2006) fått i uppdrag av regeringen att tydliggöra innehållet i kvalitetsredovisningarna genom att utarbeta nya kompletterande allmänna råd (U2006/1052/S). Det förväntade resultatet kommer att vara färdigt under hösten 2006 (Skolverket, 2006d). I uppdraget nämns tre begrepp som behöver ges en tydligare innebörd (U2006/1052/S); Verksamhetens förutsättningar, arbetet i verksamheten och utbildningens målpuppfyllelse. Vidare tilläggs att de här tre begreppen ska gälla för alla elever samt frågor om hälsa och livsstil. Området hälsa och livsstil omfattar aspekter som fysisk aktivitet, kost, inkl. skolmåltider och miljön kring de här, livsstilsfrågorna som alkohol, narkotika och tobak samt sex och samlevnad (U2006/1052/). Information om kvalitet och efterfrågan påverkar skolans framgång eller misslyckanden och kan därmed ge verksamhetens för- och nackdelar

3.4 Information

För elever och föräldrar grundar sig val av skola på tre faktorer; deras information, omdöme samt prioritet (Andersson, 2002). Enligt teorin prioriterar föräldrar den skola vars fram-ställning överensstämmer med deras värderingar (Hoxby, 2002). Föräldrars preferens kan här antas vara att förse sina barn med den bästa utbildningen tillgänglig. Tillgången på information är idag större än tidigare vilket torde underlätta jämförelser men svårigheter med att definiera kvalitet gör att informationen till föräldrar och elever kan ifrågasättas. I den här delen kommer jag ej vidare ifrågasätta eller utreda föräldrars omdöme utan fokusera på hur information påverkar de inblandade parterna.

Flertalet studier tyder på att föräldrar väljer skolor som uppvisar goda studieresultat vilket med hjälp av föregående avsnitt kan beskrivas som god kvalitet (Andersson, 2002). Då alla inblandade har oinskränkt information om varandra leder detta till en stabil marknad där förändringar ej medför några märkbara följder (Andersson, 2002). I verkligheten är föräldrar, elever och skolan asymmetriskt informerade vilket kan leda till en icke effektiv marknad (Andersson, 2002).

Asymmetrisk information finns mellan föräldrar, elever och skola. Bristen på tillförlitlig information ger upphov till att skolan inte kan urskilja vilka elever som har låg fallenhet och kräver mindre resurser från de med hög fallenhet (Andersson, 2002). För elever och föräldrar innebär bristande information att de inte kan identifiera skolans kvalitet, detta gör det möjligt för skolor att påverka föräldrars beslut genom att signalera hög kvalitet. Detta gäller i teorin främst icke-vinstdrivande skolor, något som ger dem konkurrensfördelar.

Olika verksamheters prestationer mäts normalt genom deras vinster, då icke-vinstdrivande skolor omvandlar vinsten till förmåner försvårar detta möjligheten att reflektera verksamhetens framgångar (Weisbrod, 1988). Då preferenser varierar medför det även svårigheter av värdering. Ett exempel är att offentliga varor ofta övervärderas

(Weisbrod, 1988). Nöjdhetsundersökningar används idag för att mäta skolans och elevers prestationer, Huruvida det här är ett tillräckligt instrument kommer vidare utforskas i empirin. Ett viktigt inlägg är att om instrumenten är otillräckliga kan det leda till ytterligare felaktig information. Det är då bättre att inte mäta prestationer alls (Weisbrod, 1988).

3.5 Berörda parter

Icke-vinstdrivande skolor mjuka incitament medför att de inte berörs av liknande vinstkrav från sina ägare som vinstdrivande skolor. Teorin Det kan bestämma vad pengarna ska användas till. Investeringar i de här verksamheterna används till förmåner såsom för-bättringar av skolan som påverkar både elever, lärare och anställda (Glaeser & Shleifer, 2001).

3.5.1 Anställda

Heterogena preferenser hos anställda gör att både vinstdrivande såsom icke-vinstdrivande verksamheter kan samexistera på marknaden (Glaeser & Shleifer, 2001). Om anställda på icke-vinstdrivande skolor värdesätter förmåner och säkerhet framför höga löner har länge diskuterats inom ekonomin (Glaeser & Shleifer, 2001). Förmåner kan yttra sig genom kortare arbetsdagar, flexitid, mindre klasser och vidareutbildning. Enligt Glaeser och Shleifer (2001) satsar icke-drivande verksamheter mer på sitt humankapital i detta hänseende än vad vinst-drivande gör.

I svåra tider tvingas vinstdrivande skolor oftast till besparingarna, vilket kan leda till försämrade arbetsmiljö samt att de anställda riskerar att förlora sin anställning. För en icke-vinstdrivande skola reflekteras dessa tider i resultatet. Mjuka incitament kan föra med att anställda kan känna sig mer garerade av en icke-vinstdrivande skola, eftersom risken för besparingar och nerdragningar av kvaliteten minskar (Glaeser & Shleifer, 2001). Ofta nämns altruism som en bakomliggande faktor, i verkligheten kan en möjlig anledning vara att människor värderar andra företeelser än hög lön.

Fördelar som vinstdrivande skolor besitter är att de kan locka lärare som andra skolor inte har råd med. Pengar kan användas till att köpa förmåner på en marknad, detta leder till att pengar värderas högre än andra förmåner i form av nytta (Glaeser & Shleifer, 2001). Detta innebär att den anställde på en icke-vinstdrivande skola inte maximerar egen nytta i form av hur mycket de kan få ut av sin anställning (Glaeser & Shleifer, 2001). Emellertid kan anställda beroende på preferenser nå högre nytta genom andra saker olika förmåner. Ifall anställd upplever högre nytta genom att vara anställd på en viss skola ger detta incitament för att anstränga sig, att vara mereffektiv (Weisbrod, 1988).

Tidigare kapitel har berört att asymmetrisk information, vilket kan medföra svårigheter såsom att utfästa belöningar eller bestraffningar (Weisbrod, 1988). En vinstdrivande skola kan genom att använda ett belöningssystem exempelvis ett bonusprogram skapa incitament för de anställda att anstränga sig (Weisbrod, 1988). Detta medför fördelar såsom att den anställde maximerar sin egen nytta genom att tjänar extra pengar, vidare leder detta vilket i sin tur till ökad effektivitet (Weisbrod, 1988). En icke-vinstdrivande har på grund av sin restriktion inte denna valmöjlighet och många menar att utan ett belöningssystem blir verksamheten ineffektiv och leder till försämring av kvaliteten (Weisbrod, 1988). Då bonusprogram förekommer medför detta att beslutsfattarna är mindre risk advers det vill säga de är mer villiga att ta riskabla beslut med större utdelning (Weisbrod, 1997). Bonusprogram kan medföra att även om icke-vinstdrivande skolor har högre lön men inte har bonusprogram blir deras genomsnittliga lön slutgiltigt lägre.

3.5.2 Föräldrar & Elever

Då icke-vinstdrivande skolor har mjuka incitament kan detta minska så kallat ”cream skimming” av elever (Weisbrod, 1988). Kapitlets andra avsnitt berörde hur sortering av låg- respektive högpresterande elever har möjlighet att påverka skolorna. Då sortering av elever är möjligt kommer de elever med låg fallenhet att väljas bort eftersom de medför negativa effekter på kvalitetsresultatet som kan yttra sig i lägre snittbetyg eller minska procentantalet som får fullständiga betyg (Anderberg & Andersson, 2006). I denna mening så kostar de elever skolan mer pengar. Huruvida möjligheten med sortering existerar kommer senare avsnitt att beröra.

Asymmetrisk information ger skolor tillfälle att uppträda opportunistiskt gentemot föräldrar och elever. Då belöningsystem inte finns i icke-vinstdrivande skolor minskar incitamenten för att detta ska ske då ingen skulle tjäna på det (Weisbrod, 1988). Ifall det möjligtvis skulle existera incitament från ett vinstdrivande skola att agera opportunistiskt, är det inte troligt att de utnyttjar detta till fullo då de riskerar sin egen överlevnad.

Kontrakt har tidigare tagits upp som en eventuell lösning till att kvaliteten försämras på grund av kostnadsbesparingar. Det skulle innebära att elever och föräldrar säkrar skolans kvalitet. Teorin talar för att då kontrakt är ofullständiga eller ifall då det ej kan övervakas av tredje part faller elever och föräldrars val på en icke-vinstdrivande skola på grund av sina mjuka incitament (Glaeser & Shleifer, 2001).

Genom att en icke-vinstdrivande skola signalerar om bra kvalitet kan skolan erhålla ett fördelaktigt rykte. De mjuka incitamenten kan även medföra att elever känner sig mer skyddade av att skolan som inte riskerar att dra ner på kvalitet på grund av besparingar, det ger verksamheterna konkurrensfördelar. Då kvalitet värderas högt av föräldrar och elever talar detta för att de väljer en icke-vinstdrivande skola, men i fall då kvalitet inte värderas väljs vinstdrivande skolor (Hoxby, 2002).

3.6 Skattelättnader och donationer

I USA är icke-vinstdrivande verksamheter ett vanligt fenomen inom den offentliga sektorn, såsom skolor (Goodin, 2003). Amerikanska marknaden avviker från den svenska på så sätt att donationer från företag och privatpersoner i stor utsträckning bidrar till att skolorna kan expandera och överleva. Donationerna medför skattelättnader för dem som bidrar och även den verksamheten i sig erhåller skattereduktioner på grund av sin status, detta privilegium leder till snedvriden konkurrens på marknaden (Glaeser & Shleifer, 2001, Weisbrod, 1988). I Sverige finns inga skatteundantag för denna typ av verksamheter eller för de som väljer att donera pengar till dem (skatteverket, 2006). Enligt både Weisbrod (1988) samt Glaeser och Shleifer (2001) är skattelättnaderna inte avgörande för icke-vinstdrivande verksamheters existens i USA. De menar att många organisationer uppkom innan de berörda skattereglerna instiftades. Det här ger att svenska icke-vinstdrivande skolor kan ses som mer konkurrens-kraftiga och effektiva än amerikanska eftersom de är ekonomiskt oberoende i form av subventioner och skattelättnader. Då skattelättnader inte existerar i Sverige så kommer denna uppsats inte att behandla denna fråga vidare. Om det skulle ha någon påverkan på det nuvarande läget för skolorna är en intressant fråga i sig men detta är en fråga för en annan uppsats.

4 Två friskolegymnasier

Det fjärde kapitlet utgör uppsatsens empiriska del. Här redogör jag för de genomförda intervjuerna med representanter för den icke-vinstdrivande samt vinstdrivande skolan.

Centralt i det här kapitlet är de incitamenten som det tidigare teoretiska kapitlet har behandlat. Viktiga faktorer som har behandlats och som vidare kommer att undersökas reellt i följande kapitel är; val av skola, konkurrens, kvalitet, tillväxt, berörda parter samt kostnader och intäkter.

Den här teoretiska delen hänvisar till bilaga 9.1 och 9.2 som sakligt redogör för intervjuernas frågor samt svar (bilaga 9.1 och 9.2). Det empiriska materialet utgörs till största delen av intervjuer men har även kompletterats med material från de två berörda skolorna såsom till exempel årsredovisningar.

Intervjuerna är genomförda med representanter för ledningen (intervjuer del I) och anställda på skolorna (intervjuer del II). Frågorna har begränsats och formats för att ge svar på de frågor som ställts under arbetets gång i uppsatsens teoretiska kapitel. Bilagan redogör för de svaren som angetts under intervjuerna, i nästkommande kapitel kommer svaren från de två skolorna att jämföras emellan (bilaga 9.1 och 9.2).

Då genomförande av studier sker med intervjuer är det viktigt att se upp för fallgropar och inse deras begränsningar. Frågorna som jag har ställt har varit öppna vilket kan öppna upp för tolkningsmöjligheter. Sammanställningen har tagit hänsyn till det samt att svaranden påverkas av att de är medvetna om att skolan deltar i ett experiment vilket medför beteendeförändringar (Rosen, 2005). Därutav har svaren reducerats till det som är relevant för studien.

5 Resultat

I resultatet kommer jag att utvärdera intervjuerna genomförda. Resultatet har jag valt att presentera i två delar beroende på att intervjuerna har genomförts dels med representanter för ledningen (Intervjuer del I) samt med representanter för anställda (Intervjuer del II). Jämförelser mellan skolorna sker med fokusering på de incitament som presenterats i den teoretiska delen av uppsatsen. De centrala begreppen är även här; konkurrens, kvalitet, val av skola, tillväxt och berörda parter

5.1 Resultat del I

5.1.1 Val av skola

På första frågan om varför skolorna har valt den driftsform och status som de har, skiljer sig svaren åt. Den icke-vinstdrivande skolan menar att beslutet grundade sig på att det inte var tänkbart att starta någon annan form av skolverksamhet. Den vinstdrivande menade på att som aktiebolag kunde de första årens underskott täckas med hjälp av aktieägartillskott. Emellertid så har båda skolorna uppgett att starten etablerats på grund av att friskoleformen möjliggjorde det att satsa på den inriktning som de var intresserade av.

De svarande på skolorna har båda angett att de ansvarar inför Skolverket. Skolverket är även de som utför inspektioner och ser till att skolorna uppfyller de krav som är stadgade. Som vinstdrivande verksamhet har skolan ansvar för sina ägare vilka har möjlighet att plocka ut vinst, trots det uppger skolan att de inte har ett högt vinstkrav på sig. Båda gymnasierna är representerade av styrelser. I den icke-vinstdrivande skolan finns både lärare och föräldrar representerade och rektorn ansvarar inför denna styrelse för att budgeten skall hållas.

Det icke-vinstdrivande gymnasiet ämnar behålla en buffert inför oförutsedda kostnader infaller, den förvaltas på bank som distribueras ut till skolan enligt den budget som är gjord.

Det vinstdrivande gymnasiet är en yngre skola och tidigare överskott har nyttjats till att täcka tidigare ägartillskott. Idag brukas deras resurser främst till att förbättra och bygga om skolans lokaler. I framtiden kommer aktieägarna att kunna få avkastning på sina investeringar. Ingen av skolorna har något bonusprogram

5.1.2 Konkurrens mellan friskolor

För att visa vad skolorna har att erbjuda anordnar den icke-vinstdrivande skolan teater och musik uppträdande. Kvalitetsrapporten har även här angetts som en möjlighet att belysa sina goda sidor. Den vinstdrivande skolan menade att gymnasiemässan ger dem möjlighet att få elever att besöka skolan och på plats visa upp skolan och vad den har att erbjuda. Trots att svaren skiljer sig åt i uttryck så har de båda ett gemensamt intresse att på ett eller annat sätt visa upp sig. Båda gymnasier belyser bredden och möjligheterna med skolorna. Den vinstdrivande visar upp skolans lokaler där elever själva har radio- tv stationer, fotolabb etc. där eleverna kan arbeta självständigt under lärares uppsikt. Den icke-vinstdrivande visar upp resultatet av elevernas utbildning såsom inom musik och teater.

Fördelningen av elever kan ses som ett resultat av skolans marknadsföring och läge. Båda ligger nära kommunikationsmedel vilket möjliggör att elever enkelt kan pendla in från närliggande kommuner. Den största andelen av båda skolornas elever kommer utanför den egna kommunen, men från kommuner i närheten. Den vinstdrivande skolan har även elever som kommer långväga ifrån men är då inneboende hos släktingar och vänner i skolans närområde. Den icke-vinstdrivande skolan menar att läget var första prioritet då man sökte nya lokaler medan den andra skolan menar på att det var en lyckoträff.

Enligt svenska regler får gymnasieintagning endast ske på betyg, det gäller även för de två observerade skolorna i denna studie. Då båda skolor har estetiska program kräver de intagnings prov i till exempel musik och teateruppträdande. De inträdesproven betygssätts och räknas sedan samman med betygen från de teoretiska betygen. En elev som har sämre betyg i teoretisk ämnen kan alltså väga upp detta genom att göra en bra prestation på detta prov.

5.1.3 Kvalitetens betydelse för vinstdrivande- samt icke-vinstdrivande friskolor

De två skolornas elevantal skiljer sig åt, den icke-vinstdrivande har cirka 200 elever medan den vinstdrivande har omkring 340 elever, båda räknas till små gymnasieskolor. De intervjuade uppger att de kan tänkas växa som mest till 250 och 450 elever, lokalutrymme är även avgörande hur stort elevantalet kan växas till. Det lilla formatet är något båda vill behålla i framtiden, främst för att kunna behålla en god kontakt med eleverna. Genom att behålla ett färre antal elever i skolan och små klasser ämnar de båda skolorna att behålla en hög kvalitet. Den icke-vinstdrivande har uppgett att istället för att utvidga skolan i form av elevantal vill de fördjupa kontakten med eleverna och utveckla och förbättra det som de har idag. Den vinstdrivande skolan hänvisade även till att samarbete och kontakten mellan lärare och elever förbättras då elevantalet bevaras lågt.

På frågan hur de definierar kvalitet, medger de tillfrågade att en skolas kvalitet består av fler beståndsdelar. Svaranden från den icke-vinstdrivna skolan menar att för att uppnå hög kvalitet krävs att anställda lärare är professionella samt att de som grupp har en gemensam syn på hur elever ska bemötas samt att de ser utifrån ett likvärdigt perspektiv. Den administrativa sidan kräver ett väl planerat och pedagogiskt schema, för de elever som kräver ska extra undervisningsstöd finnas till hand. Denne anser även att utbildningen ska vara kostnadsfri, med allt som den inkluderar såsom lunch, studiebesök samt klassresor. Definitionen given av den vinstdrivande skolan var; ”Kvalitet på en vara är den egenskap som man kan få till ett visst pris”. Vilket syftar på vad skolan kan erbjuda. Vidare betraktade svaranden vilka mått som det finns som kan mäta kvalitet i en skola såsom hur nöjda elever är med skolan eller genom betyg. Båda svaranden understrykt vikten av kvalitet men även att det är svårt att definiera det på grund av kvalitetens vida räckvidd.

5.1.4 Anställdas plats i friskolorna

Båda skolorna erbjuder sina lärare och anställda förmåner såsom vidareutbildning, friskvård, subventionerad lunch, olika evenemang etc. Båda erbjuder även sina anställda vidare-utbildningar som de får vara med att ta stort ansvar för, lärarna ges även på båda skolorna stor frihet över deras läroplan. Den vinstdrivande skolan erbjuder avsiktligt sina lärare en bra lön. Enligt UC branschrapport från 2005 ligger skolans löner bland de 10 högsta rankade bland Sveriges alla friskolor, uträknat på summa löner och övriga ersättningar per anställd. Båda skolorna kräver behöriga lärare. Det här kan medföra svårigheter eftersom båda skolorna har ämnen som det inte finns tillräckligt utbildade lärare inom såsom foto, teater, media etc. På den vinstdrivande skolan vidareutbildas de ämneslärare till behöriga lärare. Föräldrars engagemang utnyttjas inte i någon av skolorna. Den icke-vinstdrivande skolan har ingen ideell verksamhet.

Innan en ny lärare anställs på det vinstdrivande gymnasiet kräver skolan att de provundervisar, detta prov bedöms av rektor eller vicerektor och elever. Båda skolorna bedriver lektionsbesök, utvecklingssamtal och lönesamtal med syfte att utvärdera sina lärare. Nöjdhetsundersökningar genomförs av bägge skolans elever där både skolan som helhet samt lärarna utvärderas. Den icke-vinstdrivande skolan menar att tillgången till rektor medför att elever själva tar kontakt med denne ifall missnöje uppstår.

5.2 Resultat del II

5.2.1 Anställdas val av skola

Lärarnas åsikter skiljer sig åt då det gäller skolans status som icke-vinstdrivande eller vinstdrivande skola. Läraren på den vinstdrivande skolan menade på att denne haft en negativ bild samt sämre kunskap om friskolor före anställningen. Det var slutligen skolans atmosfär som avgjorde platsen och inte skolans status. Denna lärare skulle kunna tänka sig att ta anställning på en icke-vinstdrivande skola. Läraren på den icke-vinstdrivande skolan kom i kontakt med skolan genom sitt goda rykte, skolans status var i denna situation ett medvetet val och läraren kan inte tänka sig att arbeta för en vinstdrivande skola. Anledningen till detta uppgavs att denne ansåg att det vore orättvist att en skola får tjäna pengar på elevernas skolpeng som är tillägnad deras utbildning.

Båda anställda känner att de har inflytande i skolan. Svaranden från den vinstdrivande skolan kände sig vara delaktig i beslutsprocessen och vad som pågår i skolan genom diskussioner. Den icke-vinstdrivande skolan har två representanter för de anställda med i styrelsen samt att denne känner att då rektorn har stort förtroende för sina lärare kan de komma med egna idéer och förslag som kan genomföras.

Båda skolor satsar på sitt humankapital genom vidareutbildning, svaranden gav liknande svar vilket var att de själva kände att de hade ett stort inflytande i de här valen. Då frågan handlade om hur de upplevde att de som anställda fick ta del av skolans resurser svarade de båda positivt, vidareutbildning nämndes även här.

Lärarna inom den icke-vinst drivande skolan har ingen arbetsförlagd tid, vilket betyder att de har stor möjlighet själva att påverka sina scheman. Då frågan gällde om lärarna föredrar hög lön eller förmåner föredrog läraren på den icke-vinstdrivande skolan förmåner medan den andra föredrog högre lön. Trots detta så var förmåner inte avgörande då arbetet söktes, båda lärarna menade att de förmåner de har upptänktes först efter de tagit jobbet. Alla lärare har möjlighet att påverka sin egen lön eftersom de förhandlas fram individuellt, förmåner däremot är fastställda av skolan.

5.2.2 Kvalitet för anställda

Att skolorna är i mindre format (i förhållande till de flesta kommunala skolor) har samtliga intervjuade framfört vara en av de bästa egenskaperna med skolorna. Båda lärarna har uppgett att bra stämning och kontakten med elever samt andra medarbetare är högt uppskattade. Anställd på den vinstdrivande skolan menade att klimatet bidrog till att ”det känns som detta är min skola”.

På frågan om vilka förmåner de båda anställda har uppger anställd på den icke-vinstdrivande att de inte har arbetsförlagd tid på skolan. På denna skola förklarades rektorn har stort förtroende för anställda vilket möjliggör att det finns utrymme för egna initiativ och beslut i läroplanen. Här förstärks återigen att det är skolans storlek som ger

den anställda friheten i sitt arbete. Anställd på den vinstdrivande skolan uppger möjligheten till flexitid samt att en bärbar dator förenklar arbetet. Att självständigt kunna välja och ta ansvar för den egna vidareutbildningen var särskilt uppskattat av den anställd på denna skola. Eftersom ingen av de tillfrågade var medvetna om vilka förmåner som anställningen innebar uppgav de båda att detta inte var avgörande då de anställdes. Ingen av skolorna har något bonusprogram.

Anställd på den vinstdrivande skolan uppgav att dennes prestationer uppskattas bland annat genom att få lektionsbesök av rektorn eller vice rektor. Vidare har denne utvecklingssamtal där resultat, ansvar, stöd samt kompetens gemensamt med rektor utvärderas. Anställd på den icke-vinstdrivande skolan uppfattade inte det som om någon utvärdering gjordes, denne menade på att den goda kontakten mellan skola och elever var så god att om något var fel så meddelas detta till rektorn.

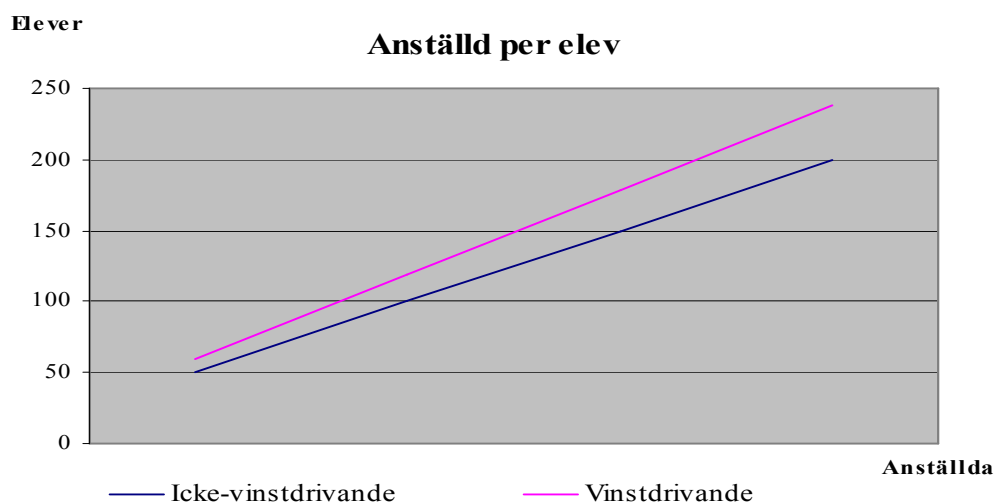
Båda anställda känner sig trygga på sin arbetsplats och för sin framtid där. Svaranden från den icke-vinstdrivna skolan kommenterade det faktum att i framtiden kommer elevantalet i Sverige att sjunka vilket betyder att det kommer att finnas för många skolor. Denne menade även på att en anställning på en privat skola alltid är mer osäker än på en kommunal skola men att detta inte var något som den anställda var oroad över.

De anställda på skolorna arbetade båda heltid. På den icke-vinstdrivande skolan är undervisningen indelad i perioder vilket följs av att arbetstimmarna skiljer sig åt mellan till exempel höst och vår. Ingen av de anställda behöver ta med oavslutat arbete med sig hem, då detta sker är det medvetet val. Då frågan handlade om vilket val som föredrogs mellan högre lön eller förmåner svarade anställd på den icke-vinstdrivande skolan att förmåner föredrogs medan anställd på den vinstdrivande föredrog högre lön (om de nuvarande förmånerna inte försvann). En kompletterande fråga visade även att den anställda på vinstdrivande skolan åtnjöt en högre lön än anställd på den icke-vinstdrivande skolan.

Frågan om hur kvalitet kan definieras på en skola ställdes även till de anställda. Anställd på den vinstdrivande skolan uppgav att kvalitet kan ses ur olika aspekter såsom ur en social synvinkel som syftar på elevernas trivsel. God kvalitet kräver även att lärarna på en skola ska kunna leverera till eleverna på ett bra sätt. En skola ska inte sänka kraven på vad elever ska klara av, även om detta kan betyda att eleverna får sämre betyg vilket kan reflektera negativt på skolan. Detta krävs av skolan för att behålla god kvalitet påstod den anställda. Anställd på den icke-vinstdrivande skolan uppgav här att god kvalitet kräver bra relationer mellan skolan och sina elever att de ska känna sig trygga och trivas. På detta sätt kan skolan medverka till att eleverna får ett ökat intresse för ett ämne som medför att kunskapen kan bestå. Ur de här svaren kan tydas likheter såsom fokuseringen på att elevers trivsel och på hur kunskapen förmedlas till dem.

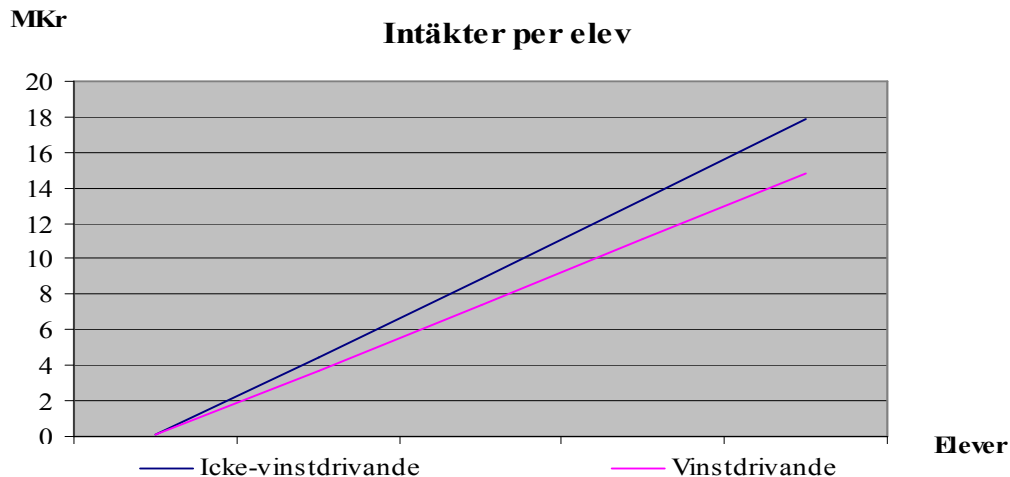
5.3 Nyckeltal

Denna del ämnar ge en överblick för hur skolorna är representerade gällande personaltäthet samt hur intäkter per elev är fördelat i de två skolorna. De här nyckeltalen är presenterade i vardera skolas årsrapporter och presenteras nedan.

Figur 3. Antal anställda per elev i de observerade skolorna. Data är baserat på årsredovisningarna från de respektive skolorna.

Diagrammet ovan redovisar för hur många anställda per elev som skolorna har. X-axeln representerar antalet elever medan y-axeln visar medeltalet av antalet anställda. Figuren är anpassad till den icke-vinstdrivande skolans elevantal för att kunna urskilja skillnaden mellan de två skolornas. Empirin ger att den icke-vinstdrivande skolan har en personaltäthet på 10 uträknat per elev, snittet för den vinstdrivande skolan ligger något högre på 11.9. Det betyder att den vinstdrivande skolan har 1.9 fler elever per anställd än vad den vinstdrivande har, därmed är den icke-vinstdrivande skolan mer personaltät än den vinstdrivande skolan.

Figur 4. Diagrammet visa de totala intäkterna uppdelat per elev på de observerade skolorna. Data är baserat på de årsredovisningarna från de respektive skolorna.

Diagrammet ovan redovisar för intäkterna per elev, fördelade per skola enligt figur ovan. X-axeln representerar antalet miljoner kronor medan y-axeln visar antalet elever i skolorna. Fördelningen visar oss att eleverna på den icke-vinstdrivande skolan ger skolan intäkter på närmare 89 200 kr per elev medan den vinstdrivande skolans elever inbringar närmare 73 900 kr per elev. Figuren ovan är anpassad till den icke-vinstdrivande skolans elevtal för att kunna urskilja skolornas skillnader. På grund av de olika inträffade händelserna av skolornas aktiviteter kan ingen jämförelse ske mellan skolorna kostnader per elev.

6 Analys

I det här avsnittet avser jag att presentera uppsatsens analys.

Här kommer jag att göra jämförelser mellan uppsatsens teoretiska och empiriska upptäckter. I föregående kapitel har centrala delar för analysen diskuterats, de är; berörda parter, kvalitet, konkurrens samt val av skola. De kommer även att ingå i den här diskussionen och centralt står uppsatsens huvudfråga; om incitamenten bakom icke-vinstdrivande skolor i teorin stämmer överens med realiteten?

6.1 Elever & Föräldrar

Den teoretiska delen utgår ifrån att föräldrar spelar en stor roll då det gäller barns val av skola. Det är med säkerhet riktigt då det gäller val av skola på grundläggande nivå med hänsyn till eleverna ringa ålder. När det handlar om val av gymnasieskola, och specifikt skolorna med sällsynt inriktning, har svar indikerat att det antagandet inte stämmer i alla lägen. Istället är det eleverna själva som på eget initiativ söker upp skolan för den utbildning som de söker och föräldrarna är med och påverkar det avgörande beslutet. Skolornas starka fokusering på eleverna med medel såsom broschyrer, och hemsidor etc. kan tänkas stärka det här resonemanget. Den teoretiska delen anspelar på att föräldrar väljer den skola som överensstämmer med deras värderingar, då det gäller gymnasieskolor är det eventuellt mer korrekt att påstå att det är eleverna som väljer utifrån sina intressen och preferenser. Detta kan vara en ny utgångspunkt för hur skolor kommer att marknadsföra sig i framtiden vilket kan leda till att det fokuseras mer på eleverna på ett mer direkt sätt än vad som sker idag.

Teorin hänvisar till anledningen att båda skolformer eftertraktas på skolmarknaden beror på att befolkningens preferenser är heterogena. Sveriges skola var tidigare en enhetlig skola vilket då passade den tidens efterfrågan. Idag är information mer lättillgängligt och samhället påverkas av yttre influenser, vilket kan vara en bidragande faktor till att befolkningens

preferenser förändras och därmed efterfrågan. Idag finns friskolorna främst representerade inom storstadsområdena, vilket kan bekräfta teorin eftersom där finns större utrymme för varierande preferenser.

Då kvalitet värderas högt av föräldrar och elever talar detta för att de väljer en icke-vinstdrivande skola, men i fall då kvalitet inte värderas väljs vinstdrivande skolor hävdar Hoxby (2002). Möjligheten att observera föräldrar samt elever i denna studie har varit begränsad, vilket ger till följd att jag ej kan stärka mina resonemang med empiriska belägg i denna fråga. I Sverige finns det ett fåtal icke-vinstdrivande skolor vilket begränsar föräldrars möjlighet till att göra sina val. Däremot kan valet falla på en kommunal- eller icke-vinstdrivande skola då elever eller föräldrar är misstänksam mot vinstdrivande skolor. Tillförlitlig information är av betydelse för val av skola och men även andra faktorer såsom utbudet av skolor, föräldrars utbildning, geografiskt läge etc. De många faktorerna som påverkar valet av skola gör det omöjligt att i denna studie fastställa ett avgörande svar på denna fråga.

Huruvida skolor uppträder opportunistiskt diskuteras i uppsatsens andra del. Studien har fastställt att svenska skolor inte har möjlighet att urskilja hög- från lågpresterande elever på grund av att de är asymmetriskt informerade. Eftersom även elever och föräldrar är påverkade av detta kan det ha till följd att skolans kvalitet kan döljas för dem. Den ökade konkurrensen mellan friskolor kan leda till att bristen på tillförlitlig information används för skolan ska kunna attrahera nya elever genom att signalera om hög kvalitet. Väl inskrivna har elever och föräldrar möjlighet att utvärdera skolans kvalitet och då skolpengen följer eleverna kan det medför till att de relativt enkelt kan byta skola om den inte uppfyller deras önskemål. Det hotet talar emot skolans möjlighet att uppträda opportunistiskt gentemot sina elever samt att konkurrensen medför att skolorna bör upprätthålla signalerad kvalitet för att behålla sina elever. Skillnaden mellan teori och empirin i det här sammanhanget skulle kunna förklaras med att det svenska regelverket med reglerade priser och möjligheten till statliga bidrag medverkar till att den svenska skolmarknaden har andra förutsättningar än vad teorin föreslår.

6.2 Anställdas betydelse för skolorna

Teorin antyder att anställda på icke-vinstdrivande skolor är i åtnjutande av mer förmåner än anställda i vinstdrivande skolor. Det empiriska resultatet pekar på att båda skolor erbjuder sina anställda liknande förmåner, såsom små klasser och vidareutbildning etc. Därmed överensstämmer den empiriska studien ej med teorin som påstår att icke-vinstdrivande skolor satsar mer på sitt humankapital än vad vinstdrivande skolor gör.

Emellertid finns det en betydande skillnad mellan de två skolorna vad det gäller deras förhållande till anställda. Anställd på den vinstdrivande skolan känner sig ha frihet samt inflytande i beslutsprocessen, trots detta påvisar studien att anställda på den icke-vinstdrivande skolan åtnjuter en större frihet när det gäller att påverka sin arbetssituation. Här har anställda ingen arbetsförlagd tid vilket möjliggör att de själva kan planera sin arbetade tid, ytterligare faktorer är att de inte upplever sig vara lika bevakade som anställd på den vinstdrivande skolan. Organisationsformen på den icke-vinstdrivande kan ses som en platt organisation medan den vinstdrivande är mer centraliserad. I jämförelsen mellan skolornas metoder och tillvägagångssätt kan den vinstdrivande skolan ses som något mer kontrollerande form än den icke-vinstdrivande. Den icke-vinstdrivande skolans hantering av problem sker via en ”öppen-dörr-lösning” det vill säga att om det uppstår problem så står rektorns dörr alltid öppen. Förtroendet och ansvaret har till stor del lämnats över på de anställda.

Studien konstaterar att för anställd på icke-vinstdrivande skolan var valet av skola ett medvetet val där organisationsformen stod i centrum medan anställd på den vinstdrivande skolan inte berördes av lika starka preferenser. Studien påvisade även att preferenser skildes åt då anställda fick välja mellan hög lön eller förmåner, i enlighet med teorin så föll valet hos anställd på icke-vinstdrivande skolan på förmåner medan anställd på vinstdrivande skolan valde högre lön. Vidare har efterforskning frambringat att vinstdrivande skolan erbjuder sina anställda en högre lön än vad den icke-vinstdrivande skolan gör. Anställd på den senare skolan uppgav i intervjuerna att denne var ”ointresserad av pengar” vilket även kan förstärka antagandet att anställda värderar andra ting högre än lön på icke-vinstdrivande skolor.

Det uttalandet medför ytterligare belägg för det teoretiska resonemanget att anställd kan nå en högre nytta av en anställning om skolan stämmer in på personens preferenser. Begreppet frihet är inte något som nämns i teorin men denna studie vill hänvisa till diskussionen angående inflytandet som anställdas preferenser har vid val av skola. Studien påvisar här att anställda på den icke-vinstdrivande skolan var mer medveten om skolans organisationsform än anställd på den andra skolan. En slutledning som kan göras här är att anställdas preferenser på den icke-vinstdrivande skolan överensstämmer tämligen bra med de teoretiska resonemangen, däremot så tyder empirin på att skolornas anställda utöver det har liknande förmåner och arbetsförhållanden.

Icke-vinstdrivande skolor anses på grund av sina mjuka incitament generera en trygghet till elever och anställda genom att de inte riskerar att drabbas av kostnadsbesparingar i samma utsträckning som vinstdrivande skolor. De anställda som deltagit i studien har inte påvisat att vinstdrivande skola medför otrygghet beroende på arbetsplats och därmed görs ingen skillnad mellan de två skolorna i detta fall. En förklaring till det här kan vara att Sverige har ett tryggare anställningsskydd där de rekryterade behandlas lika oavsett arbetsgivare. I och med det kan teorins diskussion angående att skolans status som icke-vinstdrivande skulle medföra en större trygghet till de anställda inte fastställas ha någon betydelse för anställda på svenska skolan.

Teorin påstår att arbetsgivaren kan skapa incitament för anställda att anstränga sig genom att skapa belöningssystem. Ingen av de observerade skolorna har någon form av belöningssystem vare sig för anställda eller för ledningen. Däremot kan det diskuteras om liknande incitament inte kan skapas med hjälp av en hög lön? Eftersom anställd har årliga löneförhandlingar så kan graden av höjningen ses som bestraffning eller som belöning. Eftersom studien har påvisat att den vinstdrivande skolan erbjuder högre lön kan det ses som att de kan använda detta verktyg i större utsträckning än vad den icke-vinstdrivande skolan kan. Till följd därav kan det hänvisa till att anställd anstränger sig då det ger dem en högre nytta i form av lön. Då anställd på den icke-vinstdrivande skolan upplever nytta i form av sin anställning vill jag med stöd av de teoretiska resonemangen påstå att det kan medföra liknande incitament och leda till ansträngning.

Teorin pekar på att då verksamheter bedrivs utan vinstintresse kan det leda till svårigheter med att mäta prestationer. Studien påvisar att både den vinstdrivande samt den icke-vinstdrivande skolan bedriver liknande prestationsmätningar av sina anställda. Båda använder sig av nöjdhetsundersökningar i stora mått och utöver det genomförs utvärderingssamtal terminsvis mellan ledningen och anställda. Inga bevis har framkommit som tyder på att vinstdrivande skolor använder vinst som mått på prestationer. En möjlig mätning av skolans prestationer kan eventuellt ske genom hur verksamheten når sina budgeterade mål, då båda skolor styrs av detta verktyg kan ingen skillnad göras mellan verksamheterna. Jag kommer därmed till slutsatsen att både vinstdrivande samt icke-vinstdrivade skolor i Sverige har samma möjligheter att mäta sina prestationer och att teoretiska argumenten därför inte är giltiga i det här sambandet.

Nöjdhetsundersökningar har visats vara ett vanligt mått på att mäta både skolans och lärarnas kompetens och prestationer. Teorin konstaterar att då verktygen är otillräckliga kan resultaten av utvärderingar visa sig vara otillräckliga. Studien har ej kunnat svara på om skolans resultat är tillförlitliga eller ej men däremot konstatera att den vinstdrivande skolan genomför en mer omfattande granskning av sin personal än vad den icke-vinstdrivande gör, det utförs både ex ante anställning samt under pågående anställning. Då fler verktyg används kan detta generera ett mer pålitligt resultat, därmed tyder studien på att den vinstdrivande skolan har större möjlighet att mäta sin personals prestationer än vad den icke-vinstdrivande skolan har.

6.3 Kvalitetens betydelse, reellt och teoretiskt

Komplexiteten kring definition av vad kvalitet står för i en skola har bekräftats av de varierande svar som lämnats av de svarandena under intervjuerna. Kompetenta lärare, pedagogiska scheman, möjlighet till extra stödundervisning ses som grundpelare i kvalitetsarbetet. Relationen lärare och elever samt anställda emellan är direkt förknippat med kvalitet hos skolans anställda. Den här intimiteten grundas även på att skolorna håller ett mindre format än den kommunala skolan. Gemensamma nämnare för alla

beståndsdelarna är att de medför kostnader och är blott genomförbara om tillräckligt kapital och resurser finns i bruk. Behörig och professionell personal kräver löner, stödundervisning lärarresurser och att goda arbetsrelationer byggs upp. Problematiken med att värdera kvalitet har även påverkat studien som inte har kunnat identifiera om det finns skillnad i hur icke-vinstdrivade och vinstdrivande skolor värderar kvalitet.

Kvalitet är det verktyg som driver elevers val av skola enligt teoretikerna, då skola inte kan uppvisa god kvalitet så uteblir eleverna. Den empiriska sammanställningen pekar på en stor medvetenhet angående kvalitetens roll i detta sammanhang. Det här bevisas bland annat genom sättet de marknadsför sig samt att uppvisningar och öppna hus kan ses som en möjlighet för dem att visa upp sin kvalitet. På angivet sätt bekräftar de teoretiska resonemangen att kvalitet är en betydande och välanvänt konkurrensverktyg. Skolorna i denna studie belyser sin attraktivitet genom att visa upp skolans utbud samt elever, det genom öppna hus samt med uppvisningar vilket direkt kan kopplas till kvalitet. Anställda från båda skolor belyste att det sociala klimatet var av betydelse angående kvalitetsbedömning, det vanligaste måttet på kvalitet är genom nöjdhetsundersökningar som genomförs av både anställda och elever, vilket stöder de vetenskapliga teorierna. I studierna har det framkommit att synen på kvalitet överensstämmer mellan de båda skolorna samt med de teorier som arbetet är grundat på. Studierna besvarar inte frågan om någon av skolorna har högre kvalitet än den andra vilket jag inte ämnar besvara på grund av att värdering av kvalitet uppfattas olika beroende på preferenser och en sådan slutsats skulle kunna medföra otillförlitliga resultat.

Att mjuka incitament leder till ett högre pris ex ante påstås vara en anledning till att icke-vinstdrivande verksamhets väljs. Det svenska systemet med reglerad prissättning och förbud mot ”topping up” förhindrar skolorna från att ta ut avgifter från elever. Givet detta faktum aktualiseras frågan om ett högre pris kan gestaltas i andra former till exempel högre transportkostnader eller tid det tar för eleverna att transportera sig till skolorna. Största andelen elever inskrivna på båda skolor kommer utanför den egna kommunen, och majoriteten från närliggande kommuner. Det här medför att ingen skillnad mellan icke-

vinstdrivande samt vinstdrivande skolan kan göras här beroende på att deras fördelning av elever ser lika ut. Resultatet av studien påvisar att som den svenska skolan är utformad idag betalar elever inte ett högre pris då de väljer att studera på en icke-vinstdrivade skola. Det här indikerar att de teoretiska åsikterna ej överensstämmer med realitetens icke-vinstdrivande skolor i Sverige.

Påverkan på transportkostnader kan ses som ett sätt för skolorna att skaffa sig konkurrensfördelar på, därför förbryllar den vinstdrivande skolans svar mig; att deras läge nära kommunikationer var en lyckoträff. Förutsatt att beslutet om lokaler togs utan hänsyn till läget så är ordet lyckoträff verklingen passande eftersom det eventuellt är en faktor av stor betydelse då val av skola görs. Då majoriteten av elever kommer utanför den egna kommunen tordes läget vara av största vikt för deras överlevnad. Eftersom båda skolorna ligger inom Stockholmsområdet finns ett flertal skolor som de konkurrerar med vilket kunde förväntas medföra att skolornas läge är av betydande vikt för elever då de väljer skola. Närhet till kommunikationsmedel kan påverka elevers kostnader berörande både tid och kostnader. Den icke-vinstdrivande skolan var medveten om denna viktiga faktor vilket styrde deras beslut om var lokalerna skulle vara belägna.

Teorin hänvisar till att privatisering av den offentliga skolan kan leda till försämring av kvaliteten. På grund av att kvaliteten är mångfacetterad är den svår att vilka komplicerar förmågan att fånga kvalitetsens alla moment i ett kontrakt. Den empiriska studien har bekräftat detta samt betonat vikten av god kvalitet. Det har framgått att hög kvalitet krävs för att skydda sig mot rivalitet på marknaden eftersom det utgör ett starkt konkurrensmedel. Tidigare har jag antytt att kommunen kan verka som övervakande part vid kontraktering, förmågan att verka som tredje part är kanske bättre lämpad att överlämna till Skolverket som är tillsynsansvarigt organ för friskolorna. Kvalitetsredovisningar kan ses som ett slags kontrakt som fångar upp de viktiga berörande faktorerna. Idag existerar det brister i denna redovisning eftersom utformningen ser olika ut hos respektive kommun, det medför till att olika vikt läggs på redovisningen vilket försvårar jämförelser skolor emellan. Med hjälp av klarare bestämmelser över utformning kan redovisningen agera som ett behövligt medel då det gäller för skolorna att påverka kvaliteten.

Icke-vinstdrivande skolor kan med hjälp av sin status signalera om hög kvalitet tack vare mjuka incitament. Det här kan medföra positiva effekter på deras rykte. Motsatt till det kan en vinstdrivande skolas rykte ta skada då misstänksamhet riktas mot dem. Den debatt som i vår har letts angående vinstdrivande skolor är ett sådant exempel. Empirin tyder på att den observerade icke-vinstdrivande skolan besitter ett gott rykte, huruvida detta grundas på deras status som icke-vinstdrivande verksamhet kan ej ha konstaterats men slutsatsen kan nås att detta var bidragande till att anställd sökte sig till den här skolan.

6.4 Påverkan på tillväxt

Teorin hänvisar till att icke-vinstdrivande skolor drivs av intresset att öka sina intäkter samtidigt som den vinstdrivande söker att öka sina vinster. Figuren på sidan 32 indikerar att detta resonemang kan överensstämma med verkligheten. Den stora skillnaden mellan skolorna kan möjligen förklaras med att det existerar variationer i skolpengen beroende på utbildningsinriktning. Bilaga 9.3 redogör för Sveriges riksprislista och hur stora ersättningarna är för respektive program (bilaga 9.3). Båda skolorna har estetisk inriktning, vilket utgår med 93 300 kr i ersättning, däremot erbjuder den icke-vinstdrivande skolan utbildning i musik vilket enligt listan kan utgöra en ersättning upp till 117 600 kr. Båda skolorna har det samhällsvetenskapliga programmet som ger en ersättning på 70 800kr per elev, däremot har den vinstdrivande skolan ett större elevantal vilket kan betyda att de har fler elever som ger en lägre ersättning än den icke-vinstdrivande skolan. Då teorin antyder att icke-vinstdrivade skolor vill öka sina intäkter har statliga bidrag troligtvis inte varit det som var tänkt utgöra intäkterna. Teorierna syftar sannolikt på att de högre intäkterna kommer att baseras på möjligheten för icke-vinstdrivande skolors möjlighet att ta ut ett högre pris ex ante på grund av sin status. Då detta ej är möjligt i Sverige på grund av vårt regelsystem kan denna studie konstatera att det teoretiska resonemanget inte överensstämmer med icke-vinstdrivande skolor i Sverige. Studien finner inga bevis på att de två skolorna skiljer sig åt i det här avseendet.

Det teoretiska kapitlet indikerar att vinstdrivande skolor ständigt måste tillgodose sina ägares vinstkrav, medan icke-vinstdrivande skolor inte berörs av liknande anspråk. De observerade skolorna uppger att de ej upplever sig ha ett högt vinstkrav eller överskott utan att deras främsta avsikter är att kunna driva skolans regi utan förluster. Efter tagit del av skolornas årsredovisningar har det fram kommit att den vinstdrivande skolan har överfört en summa till sitt moderbolag. Summan kan möjligtvis tolkas som vinst, trots att summans storlek ej ses som betydande i sammanhanget kvarstår det faktum att en överföring har skett. I motsats till svaret kan det tyda på att skolan har ett vinstkrav på sig ävenledes om det inte är av betydande storlek. Däremot har skolan uppgett att de räknar med att i framtiden kunna ge sina aktieägare en ”hygglig” avkastning, det här kan eventuellt ses som strävan efter högre vinster vilket bekräftar teorin. Den icke-vinstdrivande skolan har konstaterats inte ha några vinstkrav. Studien tyder på att teorin överensstämmer med verkligheten på denna fråga men eftersom svaren motsätter varandra behöver frågan utredas djupare innan ett precist svar kan fastställas.

Enligt teorin har en vinstdrivande skola högre incitament till att utöka sin verksamhet än en icke-vinstdrivande skola. Detta beroende på att strävan efter högre vinster leder till utökning av verksamheten. Det empiriska resultatet visar att den vinstdrivande skolan uppskattade att de kunde växa med ytterligare 110 elever, vilket motsvarar 32 procent, vilket inte kan anses som någon betydande utökning av verksamheten. Anledningen till de knappa framtidsutsikterna kan delvis vara att de befintliga lokalernas kapacitet är begränsad till denna maxgräns samt att skolan vill behålla det lilla formatet och på så sätt behålla den existerande kvaliteten. Detta ger indikationer på att teorin inte överensstämmer med de empiriska resultaten då det handlar om vinstdrivande skolors vilja att utöka verksamheten på grund av högre vinstmöjligheter. Möjligtvis skulle svaret ha varit ett annat om lokalernas kapacitet inte varit begränsande, men huruvida detta är fallet har ej kunnat konstateras i denna studie. Den icke-vinstdrivande skolan uppgav att sitt mål är att utveckla och förbättra befintliga verksamheten, deras maxkapacitet kunde stiga med 50 elever vilket motsvarar 25 procent ökning av dagens elevantal. Detta överensstämmer med Hoxbys teorier om att icke-vinstdrivande skolor har starka incitament till att öka sin produktion men lägre då det berör utökning av verksamheten. Därmed stämmer de teoretiska resonemangen överens med verklighetens skola i denna mening. Om detta på något sätt är relaterat till att en utökning skulle innebära mindre förmåner till de anställda har ej kunna konstaterats i den empiriska undersökningen.

6.5 Konkurrensens verklighet

Uppsatsens teoretiska del redovisar en målfunktion där antaganden överensstämmer med det svenska scenariot vilket omöjliggör ”topping up” samt har reglerad prissättning. Givet antagandet att efterfrågan styrs utifrån att skolor vill urskilja elever med hög fallenhet grundas skolans vinst på efterfråga på elever med hänsyn till kostnaderna för resurser och ansträngning. Vidare antas att varje extra elev medför fördelar till skolan såsom ökade intäkter. Studiens kompletterande material indikerar att de båda skolorna berörs av likartade intäkter samt kostnader. Intäkterna består till största delen av det statliga bidraget i form av skolpeng vilket tyder på att båda skolornas överskott helt är beroende på deras kostnader. Den empiriska analysen konstaterar att båda skolorna strävar efter att behålla skolornas lilla format, den icke-vinstdrivande skolan är mindre räknat till elevantalet men båda kan trots det anses tillhöra mindre gymnasieskolor, vilket medför att de påverkas i samma omfattning av denna målfunktion. Studien påvisar att då elevantalet ökar bidrar det även till att omkostnaderna ökar, möjligtvis kan det vara en förklaring till att ingen av skolorna har intresse av att expandera. Ytterligare anledning som talar emot expansion nämligen att ett utökat elev-antal kan medföra hot mot skolans kapacitet, vilket den teoretiska modellen inte tar hänsyn till. Byte och flytt till nya lokaler innebär höga kostnader samt att detta skulle innebära en orolig tid för de elever och föräldrar inskrivna på skolan, vilket skolorna vill undvika. En tredje anledning till att behålla ett mindre elevantal på skolorna kan tänkas bero på skolornas framtida situation. På längre sikt kommer elevantalet att sjunka i Sverige medan utbudet av skolor förväntas öka, genom att behålla skolornas storlek riskerar skolorna inte att lokaler behöver stå tomma eller att behöva säga upp befintlig personal. De empiriska resultaten genom detta resonemang är förenligt med det teoretiska, och här kan fastställas att då skolorna behåller elevantalet inom planerade ramar så kan kostnaderna för resurser och ansträngning hållas lägre än intäkterna.

Teorin talar för att skolor konkurrerar om elever med hög fallenhet. Det svenska skolsystemet är reglerat vilket medför att sortering eller så kallat ”cream skimming” är ytterst begränsad på en sådan marknad. En möjlighet att dra till sig högpresterande elever kan tänka möjliggöras genom att vara högt eftertraktad, denna attraktivitet är direkt kopplat till skolans kvalitet. Då efterfrågan ökar leder det till att betygsgränsen vid intagning kan höjas vilket medför att uttagningen automatiskt görs bland de duktiga eleverna. Det här scenariot förutsätter att elevers betygsättning överensstämmer mellan skolor samt rättvist reflekterar deras kompetens. Möjligheten till att göra sortering bland sökande kan finnas i att skolorna genom inträdesprov betygsätter elevers prestationer i estetiska ämnen. Detta förutsätter att skolan har utbildningar inom detta område och eftersom detta prov inte ensamt är avgörande för intagningen kan detta betraktas som ett orimligt alternativ. En annan möjlighet för skolorna att dra till sig högpresterande elever kan tänkas vara genom marknadsföring, genom att koncentrera sin uppmärksamhet på högpresterande elever till exempel via brev. Ett sådant scenario skulle möjligtvis kunna leda till mer utgifter än intäkter eftersom det skulle krävas båda tid och resurser till att genomföra detta. Ett annat hinder är att kunna identifiera de högpresterande eleverna, vilket den teoretiska delen befast är svårt på grund av asymmetriskt informerade parter. Med stöd av det empiriska resultatet kan det härmed fastställas att skolorna ej kan separera mellan låg- respektive högpresterande elever då intagning på svenska gymnasieskolor grundas enbart på betyg. Då aktiv ”cream skimming” inte är möjlig antyder de teoretiska resonemangen på att detta leder till att båda skolornas ansträngning ökar för att konkurrera om de duktiga eleverna. Denna ansträngning har ej kunnat observeras i studien då det gäller undervisning men kan knytas till skolornas starka fokusering på att profilera sig, för att på så sätt se så attraktiva ut som möjligt.

7 Slutsatser

Uppsatsen slutsatser presenteras i det här avslutande kapitel där jag avser att ge uttryck för en personlig reflektion över uppsatsens analys samt slutsatser.

Friskolorna och deras huvudmän är mer företagsmässiga idag än tidigare och utvecklingen pekar på att tillväxten kommer att fortsätta. Frågan om gränserna mellan icke-vinstdrivande och vinstdrivande skolor riskerar att suddas ut då konkurrensen hårdnar är möjligtvis en för tidig fråga att ställa i Sverige. Detta är ej på grund av det faktum att de icke-vinstdrivande skolorna är för få, utan snarare att de vinstdrivande skolorna är relativa unga verksamheter som fortfarande är under pågående utveckling. En möjlig utveckling kan vara att gränserna mellan de olika organisationsformerna kommer att förstärkas, det här resonemanget grundas på att friskolornas utveckling förväntas att fortsätta och att ökad konkurrens medför att skolorna vill profilera sig starkare och därmed skapa starkare kontraster mellan varandra.

Empirin tyder på att aktiv ”cream skimming” av elever inte är möjligt på svenska skolor. Analysen diskuterade att skolorna behöver upplevas attraktiva för att locka till sig högpresterande elever. Då möjligheten att sortera inte existerar, krävs det av skolorna att de anstränga sig och satsar på kvalitet på ett hållbart sätt för att kunna dra till sig de högpresterande eleverna. Den ökade konkurrensen bidrar till att efterfrågan styrs av att få tillräckligt många elever för att skolan ska klara sig, det större utbudet leder därmed till konkurrens om alla elever inte endast de högpresterande.

Denna studie kan dra slutsatsen att kvalitet är en viktig fråga för alla friskolor, oberoende deras status. Trots att parterna är asymmetriskt informerade kan regelsystem och hård konkurrens bidra till att opportunistiskt beteende av parterna förhindras. Kvalitetsredovisningarna har potential till att verka som kontrakt mellan Skolverket och skolorna, detta för att säkra att skolorna lever upp till kraven satta på dem. Som

redovisningen ser ut idag är det för stora skillnader kommuner emellan, en klarare utformning med hjälp av de förväntade nya reglerna kan motverka detta och medföra att kvaliteten mellan skolor kan mätas, jämföras och följas upp, vilket inte är möjligt idag.

De två gymnasierna i studien startades vid två skilda faser av friskolornas utveckling vilket bidrog till deras val av status. 1992 då den icke-vinstdrivande skolan startades var friskolorna i början av sin utveckling och de flesta som startades drevs främst av stiftelser eller föreningar, att då driva en skola som aktieföretag var inte ett tänkbart alternativ. I början fungerade de privata skolorna som komplement till den kommunala skolan. Med fortsatt utveckling har driftsformerna förändrats men även synen på hur skolor kan och bör drivas. Båda skolorna har delvis estetisk inriktning och motivet till starten har uppgivits vara att den inriktningen skolorna var intresserade av inte erbjöds av den kommunala verksamheten. Det indikerar att den icke-vinstdrivande skolan ej valde sin status i enlighet med de befintliga teoretiska resonemangen. Jag är av åsikten att anledningen till detta beror dels på att den privata friskoleverksamheten är en relativt ny sektor i Sverige samt att regelsystemet förhindrar att de teoretiska incitamenten medför de fördelar som det kan göra på utländska marknader.

8 Referenser

8.1 Publicerade källor

Andersson, F (2002). *"Konkurrens på kommunala villkor"*. Svenska kommunförbundet, Edita Nordstedts Tryckeri, Stockholm 2002.

Anderberg, D & Andersson, F (2006). *"Horizontal and Vertical Differentiation in School Competition with Vouchers"*. under tryck. 2006

Domberger, S. & P. Jensen (1997). *"Contracting out by the public sector: Theory, evidence, prospects."* Oxford Review of Economic Policy, Vol. 13, Nr. 4, sid. 67-78, 1997

Friskolornas riksförbund (2005). *"Fakta om friskolor"*. Friskolornas riksförbund, Mälartryckeriet AB, Stockholm, 2005

Glaeser, E. and Shleifer, A (2001). *"Not-for-profit entrepreneurs."* Journal of Public Economics 81, sid 99-115, 2001.

Hellman, J (2005). *"Sveriges unika friskolor"*. United Minds, Ateljé Lindgraff A, 2005.

Goodin, R. E (2003). *"Democratic Accountability: the Distinctiveness of the Third Sector"*. Archives européennes de sociologie. Vol 44, No 3, s 359-396

Hoxby, C. (2002). *"School choice and school productivity (or, could school choice be a tide that lifts all boats?)"* In The Economic Analysis of School Choice, C. Hoxby, ed. Forthcoming, University of Chicago Press.

Marwell, N & McInerney, P-B (2005). *"The Nonprofit/For-Profit Continuum: Theorizing the Dynamics of Mixed-Form Markets"*. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, Vol. 34, Nr. 1, Sid 7-28, Mars 2005.

Rosen, H.S (2005). *"Public Finance"* 7th ed. McGraw-Hill Companies, NY, Kap. 2, sid. 20-31, 2005

Weisbrod, B. A (1988). *"The Nonprofit Economy"*. Harvard University Press, Cambridge, MA, Kap. 2-3, sid 16-58, 1988.

Weisbrod, B. A (1997). *"The future of the nonprofit sector: Its Entwinning with Private Enterprise and Government"*. Journal of Policy Analysis and Management, Vol. 16, No. 4, sid 541-555, 1997.

8.2 Elektroniska källor

1997:702. ”Förordning (1997:702) om kvalitetsredovisning inom Skolväsendet m.m.”. Utbildnings- och kulturdepartementet, 1997-09-25. Sveriges riksdag. www.riksdagen.se, 2006-04-11.

Fri (2006). Friskolornas riksförbunds hemsida. <http://www.friskola.se/vad/siffror.asp>

Regeringskansliet (2006). Vinstdrivande friskolor utreds, Pressmeddelande 16 februari 2006, Ibrahim Baylan Utbildnings- och kulturdepartementet. www.regeringen.se/sb/d/6354/a/58380, 2006-04-18

SKOLFS (1999). ”Skolverkets allmänna råd om kvalitetsredovisning”.
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=491>. 2006-05-01

Skolverket (2005). ”Skolor som alla andra”. Skolverkets rapport nr 271, <http://www.skolverket.se>. 2006-04-04

Skolverket (2006a) ”Kraftigt ökat intresse för att starta fristående skolor”. Pressmeddelande 2006-04-19. www.skolverket.se/sb/d/203/a/6137;jsessionid=CF4AF150AB33D439F799030D7E9EA9D8,

Skolverket (2006b). Skolverkets hemsida. www.skolverket.se, 2006-04-11

Skolverket (2006c). ”Fristående skolor”. <http://www.skolverket.se/sb/d/741>, 2006-04-04

Sveriges riksdag (2006). ”Förordningen (1996:1206) om fristående skolor”. <http://rixlex.riksdagen.se/>. 2006-04-04

U2006/1052/S. Uppdrag till Statens skolverk om allmänna råd m.m. om kvalitetsredovisning, Regeringsbeslut III:4. Utbildnings- och kulturdepartementet. 2006-02-16. www.skolverket.se. 2006-04-11.

8.3 Övriga källor

Forste, K (10 Maj, 2006). *Personlig kommunikation*. [Intervju del I]. Rektor på Sollentuna fria gymnasium, Sollentuna.

Koroly, D (10 Maj, 2006). *Personlig kommunikation*. [Intervju del II]. Anställd på Sollentuna fria gymnasium, Sollentuna.

Lindgren, L (9 Maj, 2006) *Personlig kommunikation*. [Intervju del II]. Anställd på Täby Enskilda gymnasium, Täby

Skolverket (2006d), *Personlig kommunikation*, [Per telefon], Henrik upplysningen, 2006-04-11

Skatteverket (2006). Skatteverkets skatteupplysning, 2006-04-05

Sörensen, P (9 Maj, 2006)). *Personlig kommunikation*. [Intervju del I]. VD för Täby Enskilda gymnasium, Täby.

9 Bilagor

9.1 Intervjuer del I

1) Varför startades denna skola som ett icke-vinstdrivande/vinstdrivande gymnasium? Vilka orsaker låg bakom beslutet?

IV: Denna skola startades 1992, då var det aldrig på tal om att starta något annat, jag tror inte någon skola som startades då var vinstdrivande. 1992 ändrades gymnasieskolan, då fanns det inga estetiska program vilket en friskola möjliggjorde.

V: Skolan startade som en friskola, för att man menade att den kommunala utbildningen inte var tillräcklig för den inriktning som vår skola valde. Skolan visade underskott för de första åren. Detta täcktes med aktieägartillskott

2) Vilket ansvar har ni som icke-vinstdrivande/vinstdrivande skola?

IV: Vi ansvarar inför Skolverket och länsstyrelsen. Rektorn har fått i uppdrag av styrelsen att leda skolan och svarar inför dem.

V: Vi ansvarar inför Skolverket. Vi har ett mycket stort ansvar. Om skolan inte på sikt kan konsolidera sig, måste den lägga ner. I den kommunala världen – ökar man skatterna.

3) Hur uppfattas vinstkrav och från vem?

IV: Som rektor ansvarar jag inför styrelsen att budgeten ska gå ihop.

V: Marknadsorienterande, skolan har inte mycket vinstkrav.

4) Då vinst infaller, hur distribueras resurserna?

IV: Skolan förvaltar allt överskott på bank med hjälp av anlidade banktjänstemän, alla pengar distribueras sedan vidare därifrån. Vill alltid ha en buffert ifall oväntade utgifter kommer till. Var pengarna ska distribueras bestäms av budgeten.

V: Skolan satsar mycket av sina resurser på att förbättra och bygga om skolans lokaler, vilket är ett pågående arbete. Hittills har överskottet använts till att täcka tidigare aktieägartillskott och konsolidera verksamheten för framtiden. I framtiden räknar aktieägarna med att få en hygglig avkastning på sitt riskkapital.

5) För att marknadsföra skolan hur gör ni för att se attraktiva ut på marknaden?

IV: Belyser eleverna genom teater och musik uppträdande, visar upp vad skolan erbjuder. Kvalitetsrapporten är ett annat sätt att belysa skolans fördelar som dessutom inte kostar skolan något. Många av eleverna har syskon som gått på skolan och det är så vi vill få hit elever genom att få ett bra rykte.

V: Skolan koncentrerar sig på att marknadsföra sig på hemma marknaden och inom de närliggande kommunerna. Kontakt via brev tas direkt med de elever som avslutar grundskolan. Gymnasiemässan gör det möjligt för skolan att nå ut till elever samt att bjuda in elever till öppet hus.

6) Hur ser fördelningen av elever ut? Hur många kommer utanför respektive inom kommunen?

IV: Mestadels av eleverna kommer utanför kommunen såsom från Upplands Väsby, Sigtuna, de vill in mot stan (Stockholm). 15 procent av våra elever kommer från den egna kommunen.

V: Av 340 elever så kommer 32 procent från den egna kommunen och 40 procent från närliggande kommuner, resterande kommer från spridda delar av landet med är då boende hos släktingar i närliggande området.

7) Baseras intagningen endast på betyg? Kan skolan på något sätt reglera eller påverka vem som kommer in på skolan?

IV: Vi har inträdes prov i ämnena bild, teater och musik. De får ett betyg på detta prov som vägs in med deras betyg i de teoretiska ämnena. Det är reglerat på så sätt att intagning endast får ske på betyg då det gäller teoretiska program såsom samhällsvetarprogrammet.

V: Ja men de estetiska ämnena betygssätts även inträdes provet.

8) Skolan ligger nära tåget, är detta ett medvetet beslut angående skolans läge?

IV: Ja, det var prioritering ett vid val av våra lokaler.

V: Nej det var endast en lyckoträff.

9) Hur ser skolans framtidsutsikter ut?

IV: Vi vill inte bli större än 250 elever. Vi har som mål att bli den bästa skolan i Stockholms område, vi vill utveckla det som vi har och bli bättre och mer kvalitet. Vi vill fördjupa vår individuella kontakt med eleverna.

V: Vi vill inte att skolan blir större än 450 elever, detta för att kunna behålla små klasser och behålla hög nivå. Lärare och anställda kan lära känna eleverna bättre ifall antalet lägre. Skolan strävar efter att vara studieförberedande och då ge en yttlig bredd inom de ämnen som skolan undervisar i.

10) Hur utvärderar ni era anställda?

IV: Vi har utvecklings –och lönesamtal. Varje år sker en utvärdering av skolan av eleverna. De kan även utvärdera lärarna genom nöjdhetsundersökningar, vilket är en del av kvalitetsrapporten.

V: Innan vi anställer en lärare kräver vi att läraren provundervisar, rektor eller vice rektor deltar tillsammans med eleverna och de gör en utvärdering innan anställning sker. Eleverna gör utvärderingar av både skola och lärare terminsvis, lärarna får lektionsbesök samt att utvecklingssamtal genomförs årligen.

11) Hur mäts anställdas prestationer?

IV: Vi gör lektionsbesök. Skolan är väldigt öppen vilket medför att eleverna meddelar rektorn ifall något är fel. Eleverna utvärderar lärarna genom samtal med rektorn då de klassvis pratar om skolan och lärarna.

V: Lärarnas prestationer mäts genom elevernas nöjdhetsundersökningar som sker terminsvis

12) Hur definierar du kvalitet i en skola?

IV: Ser professionella lärare som grund samt samsynen hur de bemöter eleverna, att de ser eleverna som lika värda. Eleverna ska ha möjlighet till extra stöd om det behövs. Sen finns detaljerna såsom pedagogiska scheman, att de är genomtänkta. Jag anser även att inte ska få kosta eleverna något att få en utbildning. Allt ska vara kostnadsfritt för eleverna såsom resor, studiebesök, lunch etc. ska.

V: Kvalitet på en vara är den egenskap som man kan få till ett visst pris. Nöjdhet är ett mått på kvalitet, ett annat är att se på betygen vilket kan variera. Vi bjuder in gamla elever från skolan och ser vad de gör idag, vi förbereder våra elever inför livet vilket är svårt.

13) Erbjuder skolan förmåner till anställda, vilka?

IV: Vi erbjuder anställda friskvårds ersättning (2000 kr per år). Lärarna har ingen arbetsförlagd tid och stor möjlighet att påverka sina scheman. Lunchen betalas för men är subventionerad. Skolan erbjuder de anställda möjlighet till vidareutbildning.

V: Våra lärare kan inte påverka den schemalagda tiden. Vi vet att vi erbjuder en bra lön och ger lärarna möjlighet att ta själva ta ansvar, såsom att själva lägga upp sin läroplan. Vi arrangerar diverse evenemang såsom kick-off, sammankomster. Skolans lunch är på grund av skattemässiga skäl inte kostnadsfri för lärarna. Några av våra lärare är inte utbildade till lärare såsom fotografer som utbildar i ämnet foto, de utbildas till behöriga lärare på högskola, vilket skolan bekostar.

14) Hur bestäms löner?

IV: Alla löner förhandlas individuellt.

V: Alla löner förhandlas individuellt.

15) Vad kräver ni för kvalifikationer av era lärare?

IV: Alla lärare ska vara behöriga, på grund av vissa ämnen i skolan är ovanliga såsom foto kan vissa av lärarna inte variga behöriga men ändå anses kompetenta att undervisa såsom fotografer.

V: Alla lärare ska vara behöriga. Några av våra lärare är inte utbildade till lärare såsom fotografer som utbildar i ämnet foto, des utbildas till behöriga lärare på högskola, vilket skolan bekostar.

16) Har ni ideellt anställda?

IV: Nej

17) Hjälper föräldrar till i skolan?

IV: Föräldrarna har två representanter i styrelsen men är inte involverade i skolan utöver detta.

V: Nej, vi använder inte föräldrar mycket som resurs.

18) Hur många heltidsanställda har ni på skolan?

IV: 16 heltid, ca 75 % är deltids anställda.

V: 25 heltidsanställda idag.

9.2 Intervju del II

1) Varför har du valt att ta anställning på denna skola?

I-V: På grund av dess goda rykte.

V: Visste inget om skolan, men trivdes med skolans atmosfär då hon väl kom till skolan.

2) Påverkade skolans roll som icke-vinstdrivande/vinstdrivande verksamhet valet av anställning?

IV: Ja, absolut.

V: Nej.

3) Kan du tänka dig att jobba på en vinstdrivande/icke-vinstdrivande skola?

IV: Nej, aldrig. En skola ska aldrig få tjäna pengar på elevernas skolpeng. Tycker inte att det vore rättvist om en skola ökar sin vinst genom att göra besparingar på saker som till exempel studiematerial.

V: Ja, varför inte?

4) Tror du att skolans vinstdrivande/icke-vinstdrivande status är något som föräldrar speciellt beaktar vid val av skola?

IV: Vet ej men föräldrar har antagligen sista ordet och är delaktiga i beslutet.

V: Nej, är av åsikten att det är eleverna själva som bestämmer valet av skola.

5) Vad har du förmåner på skolan?

IV: Det är en liten skola som ger mig stor frihet. I och med rektorns förtroende är det möjligt att ta egna beslut och testa egna och nya idéer. Skolan har ingen arbetsförlagd tid, vilket göra att när jag är klar kan jag åka hem och behöver inte sitta av tid vilket sker på andra skolor.

V: Jag har flexitid, men utnyttjar inte detta. Har fått en bärbar dator som jag kan ta med mig hem. Jag har möjlighet att ta ansvar för min egen vidareutbildning, kan både bestämma och välja vad jag vill göra.

6) Har förmånerna varit betydelsefull för din anställning?

IV: Nej

V: Nej.

7) Känner du dig trygg i din anställning här på skolan?

IV: Ja, men det är klart att en anställning på en mindre skola är mer osäker än på en kommunal skola. I framtiden kommer det att finnas många skolor men färre elever så man vet aldrig vad som kommer att hända.

V: Ja.

8) Hur många timmar arbetar du per dag/vecka?

IV: Olika jobbar i perioder, har en heltids anställning men arbetar mer på hösten än våren till exempel.

V: Heltid

9) Får du ditt arbete gjort under arbetstid?

IV: Ja, kan ta med det hem men det är frivilligt.

V: Ja, kan ta med det hem men det är frivilligt.

10) Föredrar du en högre lön eller förmåner?

IV: Förmåner

V: Högre lön.

11) Känner du att du kan vara med och påverka vad som händer i skolan?

IV: Ja, det jag vill kan jag påverka. Kan göra detta genom våra veckokonferenser samt genom lärarnas två representanter i styrelsen.

V: Ja, jag känner att jag är delaktig i beslutsprocessen och får vara med att bestämma vad som händer i skolan.

12) Har du möjlighet till vidareutbildning?

IV: Ja, jag har fortlöpand vidareutbildning. Jag har stora valmöjligheter i detta samt att skolan betalar all kurslitteratur.

V: Ja, jag kan själv bestämma, välja och ta eget ansvar för den egna vidareutbildningen.

13) Hur definierar du kvalitet i en skola?

IV: Att elever lämnar skolan med ett ökat intresse för ett ämne. Detta kräver en bra relation samt att eleverna känner sig trygga och trivs på skolan och med lärarna.

V: Det är både en social aspekt att eleverna trivs samt att lärarna ska kunna leverera och erbjuda god kvalitet. Nu genomförs nationella prov, alla elever är till exempel inte lika duktiga i matematik. För att hålla hög kvalitet krävs det ändå att skolan inte sänker kraven på de eleverna.

14) Vad värderar du högst med skolan?

IV: Den goda stämningen bland elever och lärare.

V: Att vi på skolan är så samspelta, det känns som detta är min skola.

15) Har skolan något bonusprogram?

IV: Nej

V: Nej

16) Hur mäts dina prestationer?

IV: Vet inte, här på skolan är vägen mellan rektor och eleverna väldigt kort vilket medför att eleverna berättar för rektorn direkt om något är fel.

V: Jag får lektionsbesök samt att vi har utvärderings och RASK-samtal (Resultat, Ansvar, Stöd och Kompetens) med jämna mellanrum.

17) Hur många elever har ni i varje klass?

IV: Små grupper mellan 1-16 elever

V: Ungefär 20 stycken.

18) Upplever du att skolan satsar pengar/resurser på dig?

IV: Ja, de resurser jag behöver i mitt arbete får jag.

V: Nja, pengarna ska ju gå till eleverna och inte till lärarna. Skolan satsar pengar på mig genom vidareutbildning. Skolan anordnar även personal aktiviteter såsom kick-off en gång om året, samt grillning på våren och julfester som lärarna är inbjudna till.

9.3 Riksprislistan för 2005, Skolpeng

Ersättningen för elever som går i fristående gymnasieskolor beräknas utifrån samma grunder som hemkommunen tillämpar för motsvarande program i dess egna gymnasieskolor. Om utbildningen inte finns i hemkommunen gäller en så kallad riksprislista, som tas fram av Skolverket och som bygger på en beräkning av medianvärden för de olika programmen. Listan är fastställd av Skolverket. I beloppen ingår ersättning för moms, som friskolorna inte kan dra av

Ersättningar till fristående gymnasier, riksprislistan för 2005

<i>Program (kr/elev och år)</i>	<i>Belopp för 2005</i>
Barn- och fritidsprogrammet	77 400
Byggprogrammet 700	106
Elprogrammet 300	100
Energiprogrammet 000	111
Estetiska programmet	93 300
Estetiska programmen med den nationellt fastställda inriktningen musik 600	117
Fordonsprogrammet 200	120
Handels- och administrationsprogrammet	77 300
Hantverksprogrammet	98 000
Hotell- och restaurangprogrammet	97 300
IB-programmet (International Baccalaureate)	96 100
Industriprogrammet 200	123
Livsmedelsprogrammet 600	104
Medieprogrammet	89 600
Naturbruksprogrammet 900	144
Naturvetenskapsprogrammet	77 300
Omvårdnadsprogrammet	85 300
Samhällsvetenskapsprogrammet	70 800
Teknikprogrammet	84 500

(Friskolornas Riksförbund, 2005)

